

ЗЭЗЭГЪЫНЫГЪЭМ ЗЭДЫКІЭТХАГЪЭХ

Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхыаклушынэ Аслъан зэулыгъэ акционер обществэу «ЮТК» зыфиорэм игенеральнэ директорэу Александр Шипулиным тыгъуасэ йулагъ. АР-м иминистрэ-хэм я Кабинетрэ зигугъу къэтшыгъэ компани-емрэ зэрэздэлэжъэшт-хэм епхыгъэ зэзэгъы-нымгъэм зэдыкІэтхэнхэм йофтхыабзэр фэгъэхы-гъагъ.

— Информационнэ технологиякІэхэр умыгъэ-федэхэу непэ экономикэм хэхъоныгъэхэр ышІышт-хэп, — кылуагъ пэублэм Тхыаклушынэ Аслъан. — Адыгеим щыпсэурэ нэб-гырэ мин 70-мэ ОАО-у «ЮТК-м» цыхъэ зэрэ-фашІырэм къеушыхъаты пшъэрлыгъу ащ ыпашъхъэ итхэр щытхъу хэлъэу зэригъэцакІэрэр. Къалэ-хэм ащыпсэурэ цыфхэм Интернетыр, нэмыкІ ин-формационнэ амалхэр къызфагъэфедэныр нахъ афэпсынкІ, ау къоджэ псэупІэхэм мы лъэны-къомкІэ ялофхэм язытет уигъэрэзэпэнэу щытэп, ащи нахъ тыналэ тедгъэ-тын фае. Хэгъэгу зэошхом

иветеранхэм ІэпыІэгъу афэхъугъэным, шІушІэ йофтхыабзэхэр зэхэщэ-гъэнхэм чанэу ахэлэжъэ-рэ компанием ипащэ-хэм тызэрафэразэр ясомэ сшІоигъу. Йофыгъоу къэу-цухэрэр зэшІохыгъэнхэм пае АР-м и Правитель-ствэ кытефэрэр зэкІэ зэригъэцэкІэщтымкІэ шукъэсэгъэгугъэ.

А.Шипулиным кы-зэрэхигъэщыгъэмкІэ, блэкІыгъэ илэсым ком-паниер кыныгъоу зы-хэтыгъэхэр кызырэнэ-кІыгъ ыкІи хэхъоныгъэ-хэр ышІыхэзэ ыпэкІэ лъэкІуатэ. Адыгеим иэко-номикэ инвестициеу кы-халхъэрэр нахыбзэ зра-шІыщтым, проектыкІэ-хэр зэрэзэхэщтым ягу-гъу кышыгъ. Рахъу-хыагъэхэм яшІуагъэкІэ республикэ бюджетым хыакъулахъэу кырагъа-хъэрэм хэшІыкІэу зэрэ-хэхъоштыр кылуагъ.

Нэужым Тхыаклушынэ Аслъанрэ Александр Ши-пулинымрэ зэзэгъынымгъэм зэдыкІэтхагъэх, бгъуитІур зэрэздэлэжъэн альэкІышт лъэныкъо шъхьалэхэр кыагъэнэфагъэх.

ТХЫАРКЪОХЪО
Адам.

ПСЭУПІЭ-КОММУНАЛЬНЭ ХЪЫЗМЭТЫМ ИЮФЫГЪОХЭМ ДЖЫРИ ЗЭ КЪАФАГЪЭЗЭЖЫГЪ

МэфишІыкІэ узкІэІэбэжымы, гъэтхапэм и 16-м, Урысые Федерацием и вице-премьерэу Дмитрий Козак псэупІэ-коммунальнэ хъызмэ-тым, анахъэу фэло-фашІэхэм ауасэу субъект-хэм агъэнэфагъэхэм, афэгъэхыгъэ видеоконфе-ренцие зэхіщэгъагъ. Джашыгъум къэралыгъом кыгъэуцугъэ шапхъэхэм ашІозыгъэкІыгъэ ре-гионхэм зэтырагъэуцожыныху мэфишІ пІалъэ къаритыгъагъ. Ар зекІым мы йофыгъом джыри зэ вице-премьерым кыфигъэзэжыгъ. Тыгъуасэ видеоконференциеу ащ зэхіщэгъагъэр субъект-хэм унашъор зэрагъэцэкІагъэм фэгъэхыгъагъ. Адыгеим ылъэныкъокІэ ащ хэлэжъагъ АР-м и Президентэу Тхыаклушынэ Аслъан.

Дмитрий Козак кызырІуагъэмкІэ, муниципальнэ образование 15000-у къэралыгъом итым щыщэу 1200-мэ псэупІэ-коммунальнэ фэло-фашІэхэм ауасэхэм ягъэнэфэнкІэ шапхъэхэр аукогъагъэх. Ахэм ащыщэу 147-мэ лъэшэу ахэр къалэтыгъагъэх. Унашъоу афашІыгъэр агъэцэ-кІагъ нахыбэмэ, ау 200 фэдизмэ ятарифхэр джыри кырагъэІыхыгъэхэп, кырагъэІыхы-гъэм Гупчэм макъэ рагъэлугъэп. Мы йофшІэгъу мафэр имыкІызэ ахэм пшъэрлыгъу афагъэуцэ-гъэхэр агъэцэкІэнхэщ, макъэ кыагъэлунэу кы-фигъэпытагъ.

Видеоконференцие ужым АР-м и Президент кызырІуагъэмкІэ, псэупІэ-коммунальнэ фэло-фашІэхэм апэлухъэрэ ахъшэр процентишъэу цыфхэм атын фаеу зэрэхъугъэм ыпкэ кыкІэу тарифхэм зэхъокІыныгъэхэр зафашІыхэм, рес-публикэм икъоджэ псэупІипІымы, Дмитриев-скэ, Лъэустэнхъэблэ, Хъакурынхъэблэ ыкІи Джэджэ поселениехэм, уасэхэр лъэшэу ащы-дэгъэкІолягъэ хъугъагъ. Унашъоу Гупчэм кы-шыгъэм тетэу, ахэр кырагъэІыхыжыкыи, къэ-ралыгъом кыгъэуцугъэ шапхъэхэм атырагъэуцэ-жыгъэх. Республикэм псэупІэ-коммунальнэ фэло-фашІэхэм ауасэ, гурытымкІэ лытагъэу, зэрэщыдэкІолягъэр проценти 114-рэ.

ХЪУТ Нэфсэт.

ХЭГЪЭГУШХОМ ТЭРИ ТЫЩЫЩ

Олимпийскэ ыкІи пар-алимпийскэ быракъ-хэр непэ къалэу Шъачэ къагъэсых. Ащ кы-шегъэжъагъэу Шъачэ олимпийскэ къэлэ шъхьа-Іэ мэхъу. Гъэтхапэм и 24-м АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм изичэ-зыу зэхэсыгъоу илагъэм 2014-рэ илэсым къалэу Шъачэ щыкІошт олим-пийскэ джэгунхэм язэ-хэщкІо комитет ипрези-дентэу Чернышенкэм фэкІорэ джэпсалъэ ша-штагъ. Адыгэ лъэпкхэр егъашІэм зыщыпсэу-щтыгъэхэ чІыгужыым Олимпиадэр зэрэщыкІо-щтым, лъэпкэ зэфыщы-тыкІэхэр мыукогъэнхэм, Урысыем икъэралыгъо гъэпсыкІэ гъэпытэгъэ-ным афэшІ адыгэ нэша-нэ кызыхэщырэ образыр шагъэфедэн фаеу джэ-псалъэм кыщцёло.

«ГухэкІ нахъ мышІэми, Олимпиадэм изыфэгъэ-хъазырын пыл къэ-ралыгъо ыкІи обществен-нэ структурэхэм хы-Іушъом щыпсэурэ чІы-дэльф адыгэ лъэпкыым итарихъэрэ икультуэрэ якъэгъэлъэгъон шагъэ-зые, — кыщцёло джэ-псалъэм. — Олимпийскэ машІор Шъачэ кызыр-ратыжыкырэ фэгъэхы-гъэ торжественнэ зэха-

хъэу Ванкувер щыкІуа-гъэм адыгэ лъэпкыым игугъу шашыгъэп. Джаш фэдэу джэпсалъэм шы-хагъэунэфыкІы ыпэкІэ Олимпиадэр зыщыкІогъэ хэгъэгухэм чІыдэльф лъэпкхэм якультурэ къа-зэрашагъэлъэгъуагъэр.

Адыгэ эпосэу «Нарт-хэр» зыфиорэм игерой шъхьалэу Саусырыкъо Олимпиадэм итамыгъэ дэгъоу хэуцон зэрилъэ-кІыщтыр, ар олимпийскэ джэгунхэр кызыщэ-жъыгъэ ижырэ Грецием епхыгъэ шыпкызу зэрэ-щытыр, Прометей фэдэу Саусырыкъуи атыгъугъэ машІор кызырхы-жыгъагъэр джэпсалъэм кышыцёлотыкІы ыкІи зэхэщакІохэм ялгъэлух общественнэ-политичес-скэ мэхъанэшхо зІэ йофыгъор кыдалытэ-нэу.

Кыыхэдгъэщы тшІо-игъу УФ-м и Президент джэ щыІэ Советэу олим-пийскэ джэгунхэм язы-фэгъэхъазырын длажъэ-рэм непэ зэхэсыгъо зэрилэщтыр ыкІи джэ-псалъэм тегушыІэнхэ зэралгъэкІыщтыр.

Джэпсалъэу депутат-хэм аштагъэр тигъэзет икыкІэлыкІорэ номер кышыцхэтыутыщт.

(Тукорр.).

ПРЕЗИДЕНТЫР ЫЛЪЭГЪУГЪЭМ ЫГЪЭРЭЗАГЪ

Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхыаклушынэ Аслъан ООО-у «Уахътэ» зыфиорэм лъэсгъоухэм атыралхъэрэ плит-кэхэр ыкІи дэпкэ блокхэр кыдызгыгъэкІыщт заводу Мыекъуапэ кыдыишІыхыагъэм тыгъуасэ щылагъ. Республикэм ипащэ игъу-сагъ АР-м и Премьер-министрэу КъумпІыл Мурат.

Аужырэ шапхъэхэм адисттэу зэтырагъэпсыхъэгъэ заводым непэ илофшІэн зэрэзэхіщэрэм, ипроишІовствэ зыфэдэм, нэмыкІ лъэныкъохэм Тхыаклушынэ Аслъан зашигъэгъозагъ.

— Мыщ фэдэ плиткэ тищы-кІагъэ зыхъукІэ, тигъунэгъу шъолыгъэхэм къарыттын фаеу хъуштыгъ, джы ар тиреспубли-кэ кышашІы зэрэхъугъэм мэхъанэшхо иІэу сэлъытэ, — кылуагъ АР-м и Президент. — Продукциеу заводым кыдыгъэ-кІырэр кыин хэмытэу зэрэІуи-гъэкІыщтым уехъырэхышъэжы-нэу щытэп, сыда плэмэ джырэ уахътэ ар лъэшэу щыІэныгъэм цытищыкІагъ. Фирмэу «Уахътэ» зыфиорэм Адыгеим иэкономикэ хэхъоныгъэхэр ышІыныхэм илахышІу кызырэхилхъэрэм

лъэшэу тегъэразэ, арэуштыу тапэкІи зэрэщытыщтым сицыхъэ телъ. Адыгэкъалэ щышІыгъэ пындж заводым непэ чанэу йоф ешІэ, ащ ишІуагъэкІэ нэбгырэ пчъагъэхэм йофшІэлэ чІыплэ-хэр агъотыгъэх. Непэ бизнес цыкІумрэ гурытымрэ пэрыохъу тафэмыхъоу хэхъоныгъэхэр ядгъэшІыныр пшъэрлыгъэ шъхьа-Іэхэм ащыщэу сэлъытэ. Слэгъугъэм инэу сигъэрэзагъ, тапэкІи тизэпхыныгъэ дгъэпытэщт, ама-лэу щыІэхэмкІэ ІэпыІэгъу тыкы-шъуфэхъушты.

Предприятием изэхэщакІохэу

ЗекІогъу Казбекрэ КІыкІ Исма-хылэрэ непэ пшъэрлыгъу зыфа-гъэуцужыкыхэрэм, заводым инве-стициеу халхъаштыкІом, нэмыкІ йофыгъоу къэуцухэрэм зэрадэлэ-жъэщтхэм Президентыр ашагъэ-гъозагъ. Зы сменэм кыкІоцІ плиткэ квадратнэ метрэ мин джырэ уахътэ кыдагъэкІымэ, а пчъагъэр минищым кІагъэхъан зэралгъэкІыщтыр кылуагъ. Гер-манием ифирмэу «Хейс» зыфи-орэм кыдыгъэкІырэ оборудова-ниеу агъэфедэрэм ащкІэ ишІо-гъэшхо кызырэкІоштыр кыха-гъэунэфыкІыгъ.

АР-м и Президент иунашъокІэ гъэцэкІэжыныхэр зэрашІыІлэрэ къэлэ паркым йоф дэзышІэщт фирмэу «Аквастройсервис» зы-фиорэм заводым кыдыгъэкІырэ плиткэр щыщэфынэу пэшІо-рыгъэшъ апэрэ зэзэгъыныгъэ дишІыгъ.

(Тукорр.).

ЮФШІЭН-СОЦИАЛЬНЭ ЗЭФЫШЫТЫКІЭХЭМ ЯХЫЛІЭГЪАГЪ

Тыгуасэ, гьэтхәпэм и 25-м, АР-м и Правительствэ зычӕт унэм социальнэ-Юфшӕн зэфыштытыкӕхэр гьӕлорышӕгъӕн-хэмкӕ Адыгэ Республикэм ибгъуиш комиссие зэхэсыгъо шырилагъ. Ащ тхьамэтӕгъор шызӕрихьагъ АР-м и Премьер-министрӕ игуадзӕу Алексей Петрусенкэм. Зэхэсыгъом хэлэжъагъӕх Юфшӕнмкӕ ыкӕи социальнэ хӕхъоныгъэхэмкӕ министрӕу Наталья Широковар, финансмкӕ министрӕу Долэ Долэтбый, гьӕсӕныгъэмкӕ ыкӕи наукэмкӕ министрӕу Беданыкъо Рэмзан, Юфшӕнмкӕ кьӕралыгъо инспекциеу АР-м шыӕм ипашӕу Сиху Русет, АР-м ипрофсоюзхэм я Федерацие итхьаматӕу Устӕ Руслӕн ыкӕи ащ игуадзӕу Гьогъо Хьазрӕт, нэмыкӕхӕри.

Комиссиер зытегушыӕшт Юфыгъоху агъӕнфӕгъагъэхэм анӕмысхӕз, «Юфшӕнмкӕ анӕх организацие дӕгъу» зыфилорӕ цӕр кыдхыгъӕнм хъыллӕгъӕ республикӕ смотр-конкурсӕу 2009-рӕ илӕсӕм зэхӕгъагъӕм теклоныгъӕр кышчыдзыхыгъэхэм дипломхӕр, шӕхъафтынхӕр, сер-

тификатхӕр аратыжыгъӕх. Ахэм ащышхы Мыекъопӕ редукторышӕ заводыр, ООО-у «Формика-Юг» зыфилорӕ, радиомӕр телевидениерӕ якӕзтынхӕр алызыгъӕлӕсырӕ республикӕ Гупчӕр.

Зэхэсыгъом Юфыгъуихымӕ шатӕгушылагъӕх. Джащ фӕдӕу ахӕплӕгъӕх 2010-рӕ илӕсӕм кӕлӕцӕлхуэхэм япсауныгъӕ гъӕпыгъӕнм хъыллӕгъӕ кампаниер зӕрӕзэхӕштӕм фӕгъӕхыгъӕ шӕпхӕ ахтхӕр гъӕхъазырыгъӕнхэм, Адыгэ Республикэм ибгъуиш комиссие 2010-рӕ илӕсӕм иЮфшӕн ип-

лан фӕгъӕхыгъӕм, нэмыкӕхӕми.

Министрӕу Наталья Широковар, Адыгэ Республикэм цыфхэм Юфшӕн ягъӕгъотыгъӕнмкӕ икӕралыгъо къулыкъу и Гьӕлорышӕнмкӕ ипашӕ игуадзӕу Абӕдзӕ Тӕмарӕ, Юфшӕнмкӕ ыкӕи социальнэ хӕхъоныгъӕхэмкӕ министрӕм игуадзӕу Татъяна Галактионовар кӕгушылагъӕх. Зытегушыӕгъӕх Юфыгъохэмкӕ унашӕохӕр зэхэсыгъом икӕлхуым аштагъӕх.

ЕЛӔШӔ Руслӕн.

Сурӕтыр Ишӕынӕ Аслӕн тырихыгъ.

Гьӕзетеджӕхӕр зӕфӕтхӕх ТХЪАУЕГЪӔПСӔУ, АМИН!

Мы писъмӕр кыздикӕлӕрӕр Красногвардейскӕ районм ит селоу Штурбинӕр ары, кызытырӕр Къонӕ Нӕфсӕт. Сӕ илӕс 30-м хъуыгъу еджапӕм кӕлӕгъаджӕу Юф шысӕшӕ, «Адыгэ макъӕри» кысӕтхыкы. Мӕзӕм и 12-м ащ кыхъагъ къуаджӕу Шхъащӕфыжым шыпсӕурӕ Нарт Аминӕ итхыгъу «Лӕжъакох» зышхӕр. Ащ сызеджӕм, гукъӕкыж дахӕхӕм сызӕлӕштагъ. Тхъауегъӕпсӕу, Амин! Укызытегушыӕгъӕх Жьорӕкӕохӕм япшӕшӕх нахъыжӕу Фатимӕтрӕ сӕрырӕ тызӕпшӕшӕгъуыгъ.

Апӕ нӕлуасӕ тызышызӕфхъуыгъӕр 1975-рӕ илӕсӕр, Адыгӕ кӕлӕгъӕджӕ училищым тызычӕхӕр ары. Ар кызытӕуым, 1979-рӕ илӕсӕм, Адыгӕ кьӕралыгъо институтым еджӕным шыпытыдзжыгъ, нӕужымы Мыекъуапӕ Юф шызӕдӕтшӕлагъ. Шу тызӕрӕлӕгъоу, зӕныбджӕу хъалӕху тызӕгъусагъ. Ау 1983-рӕ илӕсӕм сӕ къуаджӕм, Улапӕ, згъӕз-

жыгъӕ, Фатимӕти Шхъащӕфыжым кӕжыгъӕ.

Илӕс 27-рӕ хъуыгъ тызызӕрӕмылӕгъуыгъӕр. Сипшӕшӕгъу бӕрӕ сыгу къӕкы, слӕгъу сшӕиӕгъу. Сигуапӕ хъушт ситхыгъӕ Фатимӕт еджӕн ылӕкымӕ. Сӕ сишхъыгъу сӕ Джамбӕчыӕ шыш, илӕс пчъагъӕ хъуыгъу Штурбинӕм тышӕпсӕу. Сикӕлӕ илӕс 26-рӕ ыныбжӕ, пшъашӕм илӕс 24-рӕ, илӕсӕх ыныбжӕу пхъорӕлӕф цыкы си. Тиунагъокӕ былымхъуным тыпылӕ, чӕмхӕри мӕлхӕри тилӕх.

Мы писъмӕм уеджӕмӕ, Фатимӕт, угу кьӕгъӕкыж тыныбжыкӕгъуы, кысфитеу мы телефонымкӕ: 89627623690. Слӕжъоцӕгъӕр Гьот, джы — Къуанӕ. Сиадреси ушызгъӕгъӕзӕн: Красногвардейскӕ район, с. Штурбино, ур. Зеленый Клин, 3, кв 2.

Гьӕзетым иЮфышӕхӕр, тхъашуегъӕпсӕу мыщ фӕдӕ амал кызырӕсӕшӕуыгъӕм пае.

КЪОНӔ Нӕфсӕт.

РӔХЪАТНЫГЪӔМ АНАӔ ТЫРАГЪӔТЫН ФАЕ

Адыгӕ Республикэм иправухъумӕкӕо структурӕхэм ярегиональнӕ штабӕу зӕхащӕгъӕм хӕгъӕу кӕлӕцӕ Юфхэмкӕ Министертвӕм зӕхӕсыгъо шырилагъ. Теклоныгъӕр кызыдагыгъӕр илӕс 65-рӕ зӕрӕхъурӕм зызшыфӕгъӕхъазырыр ыкӕи зышхыагъӕуныфкылӕр уахтӕхэм цыфхэм яшынӕгъончъагъӕ ыкӕи ярӕхъатныгъӕ лыпылӕнхэм фӕшӕ а органыр зӕхащӕгъ. Штабым МВД-м иЮфышӕхэм ямызакъоу, ФСБ-м АР-мкӕ и Гьӕлорышӕнмкӕ, ФМС-м АР-мкӕ икӕутамӕ, Мыекъопӕ гарнизонм, ветеранхэм я Совет ыкӕи АР-м лъӕпкӕ Юфхэмкӕ, Іӕкыб кьӕралхэм ащыпсӕурӕ тилӕпкӕгъуэхэм адырӕлӕ зӕпхыныгъӕхэмкӕ ыкӕи СМИ-мкӕ и Комитет ялыкӕохӕр. Региональнӕ штабым ипашӕ АР-м хӕгъӕу

кӕлӕцӕ Юфхэмкӕ иминистрӕу Александр Сысоевыр.

Зэхэсыгъор кызылуыхыз, мӕфӕкӕу кьӕблагъӕрӕр анӕх мӕхъӕнӕ ин зилӕ Юфхъабзӕхэм зӕрашышӕр зышхыагъӕгъуыпшӕу штабым хӕтхэм япшӕрылӕхӕр игъом ыкӕи икӕоу агъӕцӕкӕнхӕ зӕрӕфаер ащ кыхыгъӕшӕгъ. Пстӕумӕ апӕу Юфхъабзӕхӕр зышхызхӕшӕр, цыфыбӕ зышхызӕрӕуыгъиӕр чыпӕхэм, рӕхъатныгъӕ ащылӕным, шынӕгъончъагъӕм лыпылӕнхӕу, республикэм икӕлӕ шхъаӕлӕ нахъыбӕу анаӕ тырагъӕтынӕу пшӕрылӕ кьафигъӕуыгъ.

Юфхъабзӕу зӕшӕуахыштхэм яплан АР-м и МВД щӕгъӕнӕфагъ, штабым мафӕ кьӕс Юф шыӕшт.

ГЪОМЛӔШК Байзӕт.
АР-м и МВД ипресскыулыкъу ипаш.

НӔБЫРИТӔУ АХӔКӔОДАГЪ

Ауӕжырӕ мафӕхэм пстӕумкӕи хъуыгъӕ-шӕгъи 7 республикэм игъӕгъухэм атӕхъухъагъӕу ГИБДД-м ыгъӕуныфыгъ. Ахэм нӕбыритӕу ахӕкӕодагъ, 10-мӕ шӕобжӕхӕр атӕщагъӕ хъуыгъ.

Лъӕсрыкӕоху зышхыӕгъӕ чыпӕм гъогур шызӕпызычыхӕрӕм водитӕлхӕр зӕрафӕмысакыхӕрӕмрӕ апӕкӕ кыкылӕр транспортыр кызырӕкӕлорӕм зӕрӕфимытыр водитӕлхэм темызӕшӕу кьӕтӕломи, джыри зымыгъӕцӕкӕхӕрӕр бӕу шыӕх. Гушыӕм пае, Мыекъуапӕ иурамӕу Димитровым ыцӕлӕ зыхырӕм рычъӕштыгъӕ автомобилӕу ВАЗ-2103-м лъӕсрыкӕоу риутыгъӕм шӕобж хылыӕхӕр тӕщагъӕху сымӕджӕшым

ащӕгъ. А мӕфӕ дӕдӕм урамӕу Шоссейнӕм ВАЗ-21102-м лъӕсрыкӕлор шыриутыгъ. Тумкӕи лъӕсрыкӕохэм афагъӕнӕфӕгъӕ чыпӕм гъогур шызӕпачыштыгъ. Джащ фӕдӕу Кошхъӕблӕ районм ит къуаджӕу Блащӕпсынӕ иурамӕу Школьнӕм лъӕсрыкӕоу автомашинӕм шыриутыгъӕм шӕобж хылыӕу тӕщагъӕхӕм апкӕ кыкӕу идунай ыхъо-жыгъ. Водитӕлыр ешъуагъӕу рулым кӕлӕтырысыгъ.

Джыри зӕ водитӕлхэм закыфӕтгӕгъазыш, гъогурькӕлым ипашхъӕхӕр аукохӕ зӕрӕмыхъуштыр агу кьӕтгъӕкыжы.

ТӔЗӔ Светлан.
АР-м и МВД и ГИБДД инспектор.

СИКЪУАДЖ

Сӕ сикъуаджӕр Хъатыгъужыкъуай, сянӕж-сятӕжхӕри, сяти, сӕри ащ тыкышышхыгъ. Тикъуаджӕ Адыгеим ыгузӕу ит, псыхъоу Фарзӕ лус. Ар псыхъошхоп, ауми Іӕлӕу кыхӕкы. Шыпкӕ, псыр уимылӕуи хъушӕтӕп, арӕу кычӕлӕкын зӕкӕ адыгӕ чылӕхӕр псылушӕохӕм закы-лутысхъӕштыгъӕхӕр, ау гъӕтхӕ-гъӕмӕфӕ уахътӕхэм псыр кьеу, лъӕшӕу цыфхэм ягъӕ кьӕкы.

Къӕсӕшӕжы 2002-рӕ илӕсӕм псыр кызырӕкӕо-гъагъӕр, хӕтӕхӕри зӕригъӕ-кӕодыгъагъӕхӕр, былымхӕри зӕрӕхӕкӕодагъӕхӕр ыкӕи лусынчӕу кызырӕнӕгъа-гъӕхӕр. Ау шытми, къуаджӕм шыпсӕухӕрӕм агу кӕодырӕп, егъашӕм Юф ашӕлӕз кырыкӕо.

Сикъуаджӕ цыф еджӕ-гъӕ-гъӕсагъӕхӕри кыдӕкы-гъӕх: апӕрӕу зыцӕл кьеслоштыр адыгӕ поэзием икь-

жӕпӕ шыпыгъӕ усӕкӕлоху Хъаткӕо Ахӕмӕд, Хъатыгъужыкъоуе гурыт еджапӕу къуаджӕм дӕтым ащ ыцӕл ехы. Мы гурыт еджапӕм нӕбгырӕ мин пчъагъӕм гъӕсӕныгъӕ шызӕрагъӕгъотыгъ. Ахӕр кӕлӕгъаджӕх, кӕлӕпӕлх, врачых, дзӕкыулыкъушӕх, шӕныгъӕлӕжыых, тхӕлох, орӕды-лох, артистых.

Хы Флотым иадмиралӕу Тхъагъӕпсӕу Мӕджыдӕ мы еджапӕр кыуухыгъ. Адыгӕхэм ащ фӕдӕ гъӕсӕгъӕшху бӕдӕдӕ ахӕтӕп, нӕпӕлы гъӕсагъӕр пенсием шыӕ, Мыекъуапӕ щӕпсӕу, республикэм ищылӕкӕлӕ нахышӕу шыгъӕным, ветеранхэм я Советӕу патриотизмӕ плуныгъӕм зыкьегъӕ-Іӕтыгъӕным Юф дзышӕлӕрӕм хӕт, нахыжӕ лӕшхэм ашыш.

Сикъуаджӕ шыш усакоу ыкӕи тхӕлоу Хъурмӕ Хъусен, сезгъӕджӕрӕ кӕлӕгъаджӕу университетымкӕ

Унӕрӕкӕо Мирӕ Юныс ыпхъур, ащ шӕныгъӕ куухӕр Іӕкӕлӕых, бӕ гъӕшӕлӕгъонӕу ышӕрӕр, кылуатӕрӕр. Хъатыгъужыкъуае шышыгъ (шыӕжӕп) сурӕтышӕ дӕгъуыгъу Дыдыкӕ Нурбый. Тикъуаджӕ пшынӕ Іӕпӕла-сӕхӕри Темзӕкӕо Алыф фӕдӕу, нӕпӕ зӕлӕшӕлӕрӕ кӕлӕхӕу Унӕрӕкӕо Аскӕрбый, Дзыбӕ Мыхъамӕт фӕдӕхӕр кыдӕкыгъӕх.

Шъаукоу Фатимӕ ублӕпӕ классхэм якӕлӕгъаджӕ, 2007-рӕ илӕсӕмкӕ ти Адыгей имызакъоу, Урысыем ианахӕ кӕлӕгъӕджӕ дӕгъуыцӕр кыфагъӕшӕо-шагъӕу шыт. А зӕкӕм сикъуаджӕ ыцӕл аӕты, сӕри сарӕгушху.

Къуаджӕм дӕс цыф кызырӕкӕохӕр дахӕу зӕгъӕрӕлох, зӕрӕлыгъӕх, сикъуаджӕ дӕсхэм шыӕкӕлӕ гупсӕф яӕнӕу сыфай.

ШӔОЛЫКЪО Эльдар.
АКъУ-м ия 4-рӕ курсистудент.

КОМПЬЮТЕР КЛУБЫР ЗӔФАШЫЖЫГЪ

Къалӕу Мыекъуапӕ иурамхӕу Чкаловымрӕ Димитровымрӕ зышхызӕуалӕхӕрӕм дӕжӕ шытыгъӕ компьютер клубым иЮфшӕн хӕбзӕм димыштӕу зӕрӕзхишӕштыгъӕм фӕшӕ республикэм ихӕбзӕухъумӕкӕо органхэм ар зӕфашыжыгъ. Мы клубым кьӕкӕуалӕхӕрӕм, Интернетым ихъӕхӕзӕ, ахышӕ зӕрылӕ онлайн-джӕгукӕхӕр кызыфагъӕфӕдӕштыгъӕх.

Къалӕу Мыекъуапӕ шыпсӕурӕ хулыфыгъӕу илӕс 35-рӕ зыныбжыр ары мы клубыр кызылу-зыхыгъагъӕр, ау унӕе предпринимателӕу зӕрӕштыр кызылушыхъатыр тхылы ащ Іӕкӕлӕыгъӕп.

Тызӕрыгъӕзӕрӕ законодательствӕм кьӕбар-телекоммуникационнӕ сетхӕр, Интернетри ахӕм зӕрахӕтӕу, джащ фӕдӕу связым иамалхӕр агъӕфӕдӕхӕзӕ, узыӕпызышӕрӕ джӕгукӕхэм уапылты зӕрӕмыхъуштыр кышчыдӕлгытагъ.

Ащ нэмыкӕу Федеральнӕ законӕу «Связым хъылагъ» зыфилорӕм диштӕу юридическӕ лицӕхӕми, унӕе предпринимательхӕми связым ифӕло-фашӕхӕу пкӕ зыхӕлхӕр нэмыкӕхэм арагъӕгъотын зӕлӕкыштыр ащ фытегъӕпсыхъӕгъӕ лицензиерӕ яӕхӕ зыхъукӕ ары ныӕп.

Ау ыпшӕкӕлӕ зигугъу кьӕтшыгъӕ хулыфыгъӕм хӕбзӕм кыдылтыгъӕр шапхӕхӕр ыукохӕзӕ, узыӕпызышӕрӕ джӕгукӕхэм язӕхӕшӕнкӕ Іизыни, связым ителематическӕ фӕло-фашӕхӕр афӕгъӕцӕкӕгъӕнхэмкӕ лицензиимылӕхӕу, Интернетыр кызыфагъӕфӕдӕзӕ, ахышӕ зӕрылӕ джӕгукӕхэм апылтынхэмкӕ амалхӕр компьютер клубым шызӕхишӕгъӕгъӕх.

Республикэм ипрокуратурӕ мы хулыфыгъӕм тӕгъогъогъо административнӕ хӕбзӕуконыгъӕхӕр ышыгъӕхӕу ылытагъ. Унӕ

предпринимателӕу зӕрӕштыр кызылушыхъатыр тхылы Іӕкӕлӕмылӕу, Іизын (лицензи) имылӕу предприниматель Юфшӕнмр ащ зӕхишӕштыгъӕу ылытагъ.

Хӕбзӕр зӕриукъуагъӕм пае мировой судьям иунашӕохӕм атетӕу ащ Урысые Федерацием административнӕ хӕбзӕуконыгъӕхэмкӕ и Кодекс ия 14.1-рӕ статья ия 1-рӕ Іахъ диштӕу тазырӕу сомӕ 500 ыкӕи Урысые Федерацием административнӕ хӕбзӕуконыгъӕхэмкӕ и Кодекс ия 14.1-рӕ статья ия 2-рӕ Іахъ диштӕу тазырӕу сомӕ 2000 тыралхъагъ, Интернетым зӕрихъӕштыгъӕхӕ компьютер системӕ блоки 6-ри Іахыгъ.

Мировой судьям иунашӕохӕм джыри хӕбзӕ кӕуачӕлӕ яӕ хъугъӕп ыкӕи ахӕмкӕ ятхъаусыхыӕлӕнхӕ алыӕкышт.

Адыгӕ Республикэм и Прокуратур

СЫМЭДЖЭЩ ШӔХЪАГЭМ ИМЭФЭКӔ ЕХЪУЛӔУ

«Цыфхэр, анахъэу сымаджэхэр, шӕу умылӕгъухэрэмэ, уврачын плӕэкӕыщтӕп»

Мы гуцылӕхэм адезымыгъэштӕн цыф урихъылӕнӕп тшӕлшы. Джащ фӕд, ахэр кӕзыуагъӕри зымышлӕр республикӕм кӕибгъотӕнӕпщтын. Зыфатлорӕр Адыгэ республикӕ клиникескӕ сымӕджӕщым хирургиемкӕ иотделение ипӕщӕу Болӕкӕо Махъмуд ары. Адыгеим исымӕджӕщ шӔхъагӕ имӕфӕкӕ ехъулӕу мыщ иотделение анахъыжъым, ары паклӕшъ, сымӕджӕщым лӕапсӕ фӕхъугъэм непӕ ищылӕкӕ, изытет, гумӕкӕыгъоу илӕхэм кӕатедгъӕгуцылӕ тшӕлгъоу бӕмышлӕу Махъмудӕ зылудгъӕкӕгъ.

Хирургиемкӕ иотделение ипӕщӕу Болӕкӕо Махъмуд.

— Хӕку сымӕджӕщыр 1960-рӕ илӕсӕм кӕызылӕуахым, — кӕлӕуатӕ тигуцылӕгъу, — отделеци хӕрӕхъуытӕгъӕр экӕлӕмкӕи: терапиемкӕ, хирургиемкӕ ыкӕи гинекологиемкӕ иотделениехӕр. Шӕклор 75-рӕ хирургием илӕщтыгъӕр, ащ илӕклор 15 зырызӕу хӕхъӕщтыгъӕх тхӕкӕлӕм-чый (лор) узхэм ыкӕи нӕхэм зыццӕлӕзӕщтыгъӕхӕр. Хирургиемкӕ иотделением апӕрӕ пӕщӕу илӕгъӕр военврачӕу, а лӕхъаным елӕытыгъӕм, лӕныкӕо зӕфӕшӕхъафӕбӕ кӕызылӕы-зылӕытыгъӕх хирург илӕпӕлӕсӕу шытыгъӕ Аклӕгъу Долӕт ары. Гухӕкӕ нахъ мышлӕми, илӕ-сиц нылӕп отделецием зӕрӕщылӕжӕнӕу хъугъӕр, уз хъылӕм илӕыкӕыгъ. Ар сымӕджӕщым итарихъ шӕлӕкӕ кӕыхӕнагъ, ары апӕрӕу «интубационный наркоз» зыфалорӕр тисымӕджӕщ шы-зыгъфӕдӕу зыублагъӕр.

Болӕкӕо Махъмудӕ тызӕрӕщи-

ныгъӕм исыд фӕдӕрӕ лӕ-ныкӕокӕи шы-сӕтехыплӕу ар шытыгъ, ау сӕджыри мыщ кӕыхӕзгъӕхъо-жъы сшӕои-гъор цыфы-гъӕшхоу, илӕ-пӕлӕсӕныгъӕ-шхоу хӕлӕы-гъӕхэм ямызакъоу, нӕмыкӕхэм ар кӕахӕзыгъӕщытыгъӕр хи-рургиемкӕ кадӕрӕхэм ягъӕхъа-зырын ренӕу инӕплӕгъу зӕриты-гъӕр, ащ иофышхо зӕрӕдишлӕ-гъӕр ары. Непӕ тиреспубликӕ дӕ-гъоу шӕшлӕрӕ хирургыбӕ сӕнӕ-хъатӕу ялӕм фӕзыплӕгъӕхӕр, фӕ-зыгъӕхъазырыгъӕхӕр Заурбый ары.

1990-рӕ илӕсӕм кӕыщегъӕ-жъагъӕу Болӕкӕо Махъмудӕ Ады-гӕ республикӕ клиникескӕ сы-мӕджӕщым хирургиемкӕ иотде-

нӕужым ахэм япчъагъӕ хагъа-хъоштыгъ, врачӕр агъӕхъа-зырыщтыгъӕх, етлӕнӕ отделецие шӔхъаф ар хъуытӕгъ. Джащ те-тӕу «кӕхъугъӕх» лоротделециер, «челюстнӕ-лицевой» зыфалорӕр, нейрохирургием, гу-лӕын-тфӕ хирургием...

Мы лӕхъаным тиотделецие нӕбгырӕ 60 чӕлӕыным фытегъӕ-псыхъагъ, типалатӕхэм, отделе-цием зӕрӕпсауу гъӕцӕкӕжъын иофшӕнхӕр ащыкӕуагъӕх, зӕте-гъӕпсыхъагъӕ хъугъӕ. Операцие-хӕр зыщытшӕырӕ блокыр шӔхъа-фы, ифӕшӕуашӕм, шӕпхъӕшӕ-хэм атетӕу отделецием иоф ышлӕ-ным иамалхӕр экӕкӕ тилӕх: эндо-скопическӕ аппаратури, опера-циехӕр зыщытшӕырӕ столхӕри, наркоз зӕраттырӕ аппаратури...

Отделецием ипӕщӕ кӕызӕр-хигъӕщыгъӕмкӕ, илӕс 15 хъу-гъӕ мыр «клиникескӕ» зыхъу-гъӕр. Ащ кӕикӕырӕр апшӕгъӕр медицинӕ гъӕсӕныгъӕ кӕзыты-рӕ еджӕплӕ заведениитлоу рес-публикӕм илӕхэм хирургиемкӕ дисциплинӕхӕр ащягъӕхъыгъӕ-нымкӕ мы отделециер базӕу зӕ-рӕщытыр ары. Хирургием узхэм-кӕ мы еджаплӕхэм якафедӕрӕхэм апшӕ Болӕкӕо Махъмудӕ.

Сыда пшӕгъӕрылӕ шӔхъагъӕ отделецием илӕр? Упчӕлӕр имыщы-кӕагъӕу, джӕуапыр гъӕнӕфагъӕу зылыгъӕщтыр нахъыб. Ау отделе-цием ипӕщӕ кӕылотӕгъӕм арӕу-щтӕу зӕрӕщымытыр нафӕ кӕыт-фишӕыгъ.

— Апӕрӕ чыплӕм дгъӕуцӕ-рӕр, — елӕ тигуцылӕгъу, — хи-рургием ылӕныкӕокӕкӕ иофшӕ-нӕу кӕытӕлытыгъӕр ифӕшӕуа-шӕм тетӕу дгъӕцӕкӕнӕыр ары. Мы лӕхъаным тиотделецие операцие цытшӕын тӕлӕкӕы шхынкӕуа-плӕм (пищеводым) кӕыщегъӕ-жъагъӕу кӕтӕлӕй занкӕлӕм нӕс, нӕ-мыкӕлӕу кӕӕплӕн хъумӕ, ныбӕ кӕлоцӕым епхыгъӕ операциехӕр экӕкӕ. Аужырӕ илӕс 20-м кӕы-кӕлоцӕ тапӕкӕкӕ тиотделецие шӕ-мышӕыщтыгъӕ операцие лӕпкӕ 20-м ехъу тӕлӕ кӕыдгъӕхъагъ, эн-доскопическӕ техникӕр илӕс 15 хъугъӕ зыдгъӕфӕдӕрӕр. Джы ап-паратурӕ кӕлӕу кӕытфӕщӕфы-гъӕшӕ, ащ фӕдӕ операциехӕр

нахъыбӕу тшӕлхӕ тӕлӕкӕыщт. Аужырӕ илӕсӕи 10-м тилофшӕлӕн пытӕу хъуцӕуагъ «технология ма-лых разрезов» зыфалорӕр. Аужы-рӕ хӕхъоныгъӕу лӕхъӕу тызӕры-гушхорӕр операцие ужым гыжӕ хъурӕ чыплӕхэм шыкӕагъӕу (дефектӕу) афӕхъурӕр полипро-пиленӕ сӕткӕкӕ зӕфӕшӕыгъӕнӕыр, «аллопластика» зыфалорӕр дгъӕ-фӕдӕ зӕрӕхъугъӕр ары. Илӕсӕи 4 — 5-у а амалыр шылӕ зыхъу-гъӕм кӕыкӕлоцӕ ащ фӕдӕ опера-цие 200-м ехъу тшӕыгъӕ.

Ятӕонӕрӕ пшӕгъӕрылӕу тилӕр студентхэм яегъӕджӕн ары. Ящӕ-нӕрӕр — хирургхэм ягъӕхъа-зырын. Сӕ теубытагъӕ хӕлӕу кӕс-лон слӕкӕыщт тиотделецие хи-рург кадӕрӕхэм «якӕыщӕу» зӕр-щытыр. Джыдӕдӕм тӕ хирургӕи 8 тӕхъу, нӕбгыри 5-р — апшӕгъӕр кӕатегорие зылӕ хирургы. Ахӕр: Владимир Романенкӕр, Ацу-мыжъ Нурыет, Ольга Заплетае-вар, Бжӕшӕло Азemat ыкӕи сӕры. Тихирург ныбжыкӕитӕм Сви-нухов Игорьӕр Шӕшлӕ Юрӕрӕ апӕрӕ кӕатегорие ял.

Отделецием ипӕщӕ кӕызӕр-хигъӕщыгъӕмкӕ, зыцӕлӕ кӕетлӕгъӕ хирургхӕр экӕкӕ мы отделецием «щӕплӕгъӕх», «щӕпсыхъагъӕх». Нӕбгырӕ 200-м ехъумӕ мыщ ин-тернатурӕр щӕклӕгъ, ахэм ащы-щӕу нӕбгыри 10-м илӕсцитӕу клиникескӕ ординатурӕр кӕызӕ-ранӕкӕыгъ. Мы отделецием кӕы-чӕкӕыгъӕх сымӕджӕщым иврач шӔхъагъӕу Кӕлӕкӕутӕкӕо Казбек, онкодиспансерым иврач шӔхъа-гъӕу Бӕрӕтӕрӕ Сӕфӕр, кӕлӕ сымӕ-джӕщым хирургиемкӕ иотделе-цие ипӕщӕу Бӕгъ Альберт, онко-диспансерым хирургиемкӕ иот-делецие ипӕщӕу Джанхъот Рус-лӕан. Мыхӕр экӕкӕ республикӕм дӕгъоу шӕшлӕрӕ врачы. Клини-ческӕ ординатурӕр кӕыухыгъӕу мыщ непӕ щӕлажӕ Кӕӕрӕщӕ-Щӕрджӕсӕм шыц Гурмӕкӕ Бис-лӕан. Ащ Мыекъуапӕ апшӕгъӕр гъӕсӕныгъӕ шызӕригъӕгъотыгъ, клиникескӕ ординатурӕр мы от-делецием щикӕлӕгъ, кӕлӕ ныб-жыкӕкӕм илофшӕлӕкӕ агу рихъи, кӕычӕлагъӕнӕжыгъ. Ащ ыпӕкӕкӕ мыщ иоф щышӕагъ Болӕкӕо Жаннӕу Москва ординатурӕр джы шызыкӕлӕр.

— Хирургым илӕсӕм кӕы-

кӕлоцӕ операцие 300 нахъ ышӕын ылӕкӕыщтӕп, — елӕ Болӕкӕо Махъмудӕ. — Арышӕ, ныбжыкӕ-кӕ кадӕрӕхӕр тилӕнхӕ фӕе, спе-циалистхӕр сыдигъуи тилӕнхэм пае. Сӕ ренӕу сӕло: «Отделецие ипӕщӕ илӕсӕи 10-м кӕыкӕлоцӕ ежӕ ычӕылӕ ихъан, цыхъӕ зы-фишӕын ымыгъӕсагъӕм, ар зӕ-блӕпхъун фӕе». «Отделецием ипӕщӕ» зӕралорӕм кӕикӕырӕр ар начальникӕу, ащ мафӕ кӕӕс опера-цие ышӕынӕу шыгъ, ар фӕмы-гъӕцакӕлӕрӕм, илофшӕлӕн ыгъӕтӕы-лыжыкӕын фӕе.

Илӕсӕм кӕыкӕлоцӕ отделецие нӕбгырӕ 1070 — 1080-рӕ кӕычӕлӕфӕ. Ахэм япроцент 80-р операцие ашӕых. Ар макӕлӕп, ау отделецием ипӕщӕ кӕызӕрило-рӕмкӕ, ащ нахъыбӕми илӕпылӕгъу афӕхъунхӕ амал ял, специалист-хэм яшӕлӕныгъӕкӕи, оборудова-ниеу арагъӕгъотыгъӕмкӕи. Мы-хэм адӕж кӕӕлох республикӕм ичӕылӕ зӕфӕшӕхъафхэм кӕары-кӕыхӕрӕм ямызакъоу, гъунӕгъу Краснодар крайм шыцхӕри.

— Тисымӕджӕщ имӕфӕкӕ ехъулӕу силофшӕлӕгъухэм зафӕз-гъазӕ сшӕои-гъу, — елӕ Урысые Федерацием изаслуженнӕ врачӕу, медицинӕ шӕлӕныгъӕхэмкӕ кан-дидатӕу, доцентӕу, «Илӕсӕм иврач анахъ дӕгъу» зыфалорӕ шытхъуцӕлӕр икӕыгъӕ илӕсӕм кӕызыфагъӕшӕшӕгъӕ Болӕкӕо Махъмудӕ. — Апӕрӕмкӕ, цы-фым дӕгъоу уелӕзӕным пае о псауныгъӕ уилӕн фӕешӕ, ащ шы-мыкӕлӕнхӕу сафӕлӕало. Дӕгъоу уелӕзӕным пае цыфхӕр шӕу плӕ-гъунхӕ фӕе, анахъӕу сымаджӕ-хӕр. Арышӕ, тилофшӕлӕхэм ти-сымаджӕхӕр зӕхӕшӕлӕнхӕу, шӕу альӕгъухӕу, ялофшӕлӕн имыщы-кӕлӕгъӕ хӕгъӕхъон фӕдӕу ахэм ямыплӕынхӕу сыфай. А зыр, илӕзӕн иофыр ары тӕ тшӕлӕшӕу-щтыр, ар тӕ тисӕнхъат. Силоф-шӕлӕгъухэм, анахъӕу ныбжыкӕкӕ-хэм, сафӕлӕало сшӕои-гъу ежӕ-хэм сӕнӕхъатым шӕу зыщамы-лӕгъужыкӕу, сӕнӕхъатӕу зырыла-жӕхӕрӕр шӕу альӕгъунӕу, сыда плӕмӕ цыфхӕр шӕу умылӕгъу-хӕрӕм, анахъӕу сымаджӕхӕр, уврачын плӕкӕыщтӕп.

ЖАКӕМЫКӕО Аминӕт.

Сурӕтхӕр тезыхыгъӕр илӕ-шӕынӕ Аслӕан.

Апшӕгъӕр кӕате-горие зылӕ хирургӕу Ацумыжъ Нурыет сымаджӕм изытет еуплӕкӕкӕ.

гъӕгъозагъӕмкӕ, 1963-рӕ илӕс-сӕм кӕыщегъӕжъагъӕу 1978-м нӕс отделецием ипӕщӕгъ врач илӕпӕлӕсӕу Н.П. Белявиныр. Нӕ-ужым ащ «Адыгӕ Республикӕм ина-роднӕ врач» зыфилорӕ шытхъу-цӕлӕр фагъӕшӕшоагъ. Махъмудӕ кӕызӕрхигъӕщыгъӕм-кӕ, Н.П. Белявиным дӕгъоу ышӕлӕщтыгъ травматологиемрӕ ортопедиемрӕ ыкӕи илӕс зӕулӕ-рӕ травматологиемкӕ иотделе-цие ипӕщӕгъ. Ащ ыуж, 1978-рӕ илӕсӕм, хирургиемкӕ иотделе-цием пӕщӕныгъӕ дызӕрихъанӕу агъӕнӕфӕгъагъ Адыгеим, Крас-нодар крайм дӕгъоу ащӕшӕщты-гъӕ хирург илӕпӕлӕсӕу, Урысыем изаслуженнӕ, Адыгеим ина-роднӕ врачӕу Жӕнӕлӕ Заурбый.

— Илӕсӕи 10-м кӕыкӕлоцӕ от-делецием ипӕщӕгъ Заурбый зы-фӕдагъӕр цыфхэм ашӕлӕ, — елӕ Болӕкӕо Махъмудӕ, — шылӕ-

ление ипӕщ. Ар ащ ыпӕкӕкӕ кӕа-лӕу Харьков шылагъ, ординату-рӕр щикӕлӕгъ, кандидатскӕ дис-сертациер кӕыщиушыхъаты-жыгъ. Врачхэм яшӕлӕныгъӕ-хэм зыщӕагъӕхъорӕ институ-тӕу а кӕалӕм дӕтым илӕсӕибгъу хъугъӕу икафедӕрӕ иассистентӕу Махъмудӕ шылажъӕщтыгъ хи-рургиемкӕ иотделецием пӕщӕны-гъӕ дызӕрихъаным пае Адыгеим иапӕрӕ Президентыгъӕу Джары-мӕ Аслӕанӕ хӕку сымӕджӕщым ар кӕызырегъӕблагъӕм.

— Хирургиемкӕ иотделециер, — кӕлӕуатӕ Болӕкӕо Махъмудӕ, — нӕужым отделециеицӕу го-щыгъӕ хъугъӕ. Непӕ республикӕ сымӕджӕщым хирургием епхы-гъӕу илӕ отделециеицӕу тӕ тиотде-ление тӕкӕу-тӕкӕу зыкӕхӕкӕы-гъӕх: апӕ хирургием ихъушӕхъа-фыкӕыгъӕ лӕныкӕо горӕм иехӕу илӕклорхӕр агъӕнӕфӕщтыгъӕх,

Операцием зы-фагъӕхъазыры.

БлэкIыгъэ хэдзынхэр зэрэзэхэщэгъагъэхэм фэдэу къагъэнэжьищтых

Къэуцуным темылътэгъэ уахътэр ыпэкIэ лъыкIуатэ-зэ, Урысыем ыкIи ащ ицIыфхэм ящылэкIэ-псэукIэ епхыгъэ зэхьокIыныгъэхэр къызыдехьых. Ахэм зыкIэ ащыщ Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевыр кIэщакIо зыфэхьыгъэ

Юфыгъошхоу хэгъэгум иполитическэ системэ зэхьокIыныгъэм ехьылагъэр. АщкIэ къэралыгъом илътышхъэ гухэлъэу зыдылътыгъэхэр къыщигъэнэфагъэх Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэлукIэ фигъэхьыгъэ Джэпсалъэм. Юфыгъо шхьалъэу ащ къыдилътэтхэрэм ащыщ лъыкIо орган пстэуми Урысыем щызэхэщэгъэ политическэ партиехэм ялы-кIохэр ахагъэхьанхэ

алъэкIынэу гъэпсыгъэныр. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм хэт депутатхэм фытыныгъэу ялэхэр зауыхэрэ пIалъэр къэсынклэ зы илътэс нылэп къэнэжьигъэр. 2011-рэ илътэс гъэтхэпэм и 13-м, хэдзынхэр зы мафэм тефэу

Урысыем зыщызэхэщэхэу агъэнэфэгъэ пIалъэм тефэпсыкIыгъэу, Парламентым къыкIэлъыкIошт изэлугъэкIэгъу хэтыщт депутатхэм яхэдзынхэр щылэщтых. А мэфэ дэдэр ары Парламентым фытыныгъэхэмкIэ пIалъэу илэр зиухьэрэри. Хэдзынхэр къэсынхэкIэ къэнэжъэ пIалъэм къыкIоцI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ыкIи Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие ЮфшIэныбэ агъэцэкIэн фаеу хъушт.

Хэдзынхэр зэрэзэхэщэгъэщтхэ шIыкIэм, кIэу а Юфым къыхэхьащтхэм нэлъа-сэ зафедгъэшы тшIоигъоу джырэблагъэ упчIэхэмкIэ зыфэдгъэзагъ Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие итхьаматэу Хъут Юрэ.

гъэхэм яголосхэм япроценти 7-м къыщымыкIэу зыхьыгъэ партиехэр арых депутат мандатхэр гошыгъэнхэм хэлэжъэн зылъэкIыштхэр. Политическэ партиехэр нахьыбэу лъыкIо органхэм ахэгъэхьагъэнхэ фаеу УФ-м и Президент игъоу зэри-лэагъугъэр дгъэцэкIэжъэ, тэ дгъэхьабырышт ыкIи Къэралыгъо Советым — Хасэм хэт-лэхьащт законопроектэу джы кIуачIэ зилэ законным зэхьокIыныгъэхэр фэзышIыштхэр. Ащ щыдгъэнэфэшт проценти 7-у ыпшIэкIэ къыщысIуагъэр проценти 5-м нэсэу къегъэIыхыгъэным телъытэгъэ шапхъэ. Зы-цIэ къеслогъэ законопроектыр Къэралыгъо Советым — Хасэм зиштэкIэ проценти 5-м нэсэу хэдзакIохэм яголосхэр зыхьыгъэ партиэ пстэури депутат мандатхэр гошыгъэнхэм хэлэжъэнхэ алъэкIынэу хъушт. Мыщ дэжьиым политическэ партиехэм яхьылIа-гъэу джы зы шапхъэ тыгу къэд-гъэкIыжьи фае. Законом зэри-гъэнафэрэмкIэ, УФ-м и Къэралыгъо Думэ ыкIи Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм фракциехэр ащызиIэхэ политическэ партиехэм хэдзакIохэм ялэпэкIадзэхэр къамыу-гъойхэу япартиехэм яспискэхэр къагъэлъэгъонхэ фитхэмэ, адрэ партиехэм хэдзакIохэм ялэпэкIадзэхэр къаугъоинхэщъ къыта-хьылIэнхэ фаеу хъушт.

— Зы мандат зилэ хэдзы-нIэ койхэм ягъунапкъэхэм итуахэлъэгъэжьищта?

— ХэдзыгъуитIум азыфагу къыфэгъэ илътэситфым щылэныгъэм епхыгъэу зэхьокIыныгъабэ къыхэхьухьагъ. Зыфаслорэр, гу-щылэм пае, Мыекъуапэ зычIэсы-хэрэ унэхэр бэу, анахъэу къалэм икъохьэлIэ лъэныкъокIэ шылэ псэупIэм, зэрэагъэпсыгъэхэр ыкIи ащ ыпкъ къыкIэу койхэм ащыпсэурэ хэдзакIохэм япчъа-гъэхэм зэхьокIыныгъэхэр афэхьун-хэ зэрильэкIыгъэр ары. Джащ фэд поселкэу Яблоновскэр. Ащ икъохьэлIэ лъэныкъокIэ темэным фэдэу илэгъэ чIыплэхэм унабэ ашагъэпсыгъ, поселкэу Инэми псэолъабэ шашIыгъ. Мы щысэ-хэмкIэ къасло сшIоигъор хэдзы-плэ койхэм тахэлъэгъэжьи, ягу-напкъэхэр икIэрыкIэу дгъэнэфэ-жьиныхэ фаеу зэрэщытыр ары. Непэ Адыгеим хэдзэкIо мин 323-рэ щэпсэу. Парламентым зы мандат зилэ койхэм атегъэпсы-кIыгъэу депутат 27-рэ хэты-щтышъ, хэдзакIохэм япчъагъэ а купым тетэгъуащэщъ, зы коим исын фэе хэдзэкIо пчъагъэр къэ-тэгъоты. Ар нэбгырэ мин 13 фэ-диз мэхъу. Ау хэдзынхэм яхьы-лэгъэ законным фытыныгъэ къеты зы коим хэдзакIоу исхэм япчъа-гъэ проценти 10-кIэ ащ нахьы-бэу е проценти 10-кIэ нахь ма-кIэу дгъэнэфэн тлэкIыштэу. Мыщ дэжьиым процент пчъагъэм ехьылIагъэу зы лъэныкъоу уналэ теозгъадзэ сшIоигъу. Мары, по-селкэу Яблоновскэм щыпсэурэ хэдзакIохэм япчъагъэ зы кой

щызэхэщэгъэным хэпшIыкIэу нахьыб. Арышъ, зы коим игъу-напкъэхэр тэгъэнафэхэщъ, адрэ Iахъэу къэнагъэр нэмыкI псэу-пIэхэм адэс хэдзакIохэм ахэтэ-гъэхьажьи ыкIи а коим игъуна-пкъэхэри тэгъэунафэх. Джащ фэдэу зы муниципальнэ образо-ванием ишIолъыр уикIыгъэ ыкIи нэмыкI муниципальнэ образова-нием ишIолъыр уикIыгъэ хэдзы-пIэ коир бгъэнафэ зыхьукIэ, ыпшIэкIэ къыщыслогъэ проце-нети 10-м ычIыплэкIэ процент 20 бгъэфедэн уфит.

— Мы къэплогъэ шапхъэ-хэр дэгъоу къыдгъурыIуагъэх, джащ фэдэу хэдзакIохэм къагъурылонэу къытшIошIы. Ащ нэмыкIэу, зы мандат зилэ койхэм къацагъэлъэгъогъэ кандидатхэр мандатыр къыдэхьыгъэным зэрэфэбэнэ-рэ шIыкIэми тыщыгъуаз. Тэ-ррээу тымышIлэрэр политиче-скэ партиехэу хэдзакIохэу хэдзынхэм ахэлэжъагъэхэм яголосхэм япроценти 5-м нэсэу зыхьыгъэхэм депутат мандатхэр зэратэгъуогъэ-хэр шIыкIэр ары.

— Ащ Юфэу пылпыр къин-клаеу гъэпсыгъэ, хэдзэкIо пстэу-ми ар къагъурымылоньыр къыды-хэт. Ауми, къэлогъэн фае ыкIи къагъурылон алъэкIынэу лъэны-къо зытIу ягугъу къэсшIын. Де-путат мандатхэр гошыгъэнхэм пае апэрэащIэ къэтэгъоты зы депутат мандатым уасэу илэр. Ащ фэшI хэдзынхэм зэкIэ ахэ-лэжъэгъэ хэдзакIохэм япчъагъэ хэдзынIэ кой 27-м тетэгъуащэ. Гушылэм пае, зэкIэ республикэм ис хэдзэкIо мин 323-м щыщэу нэбгырэ мин 270-рэ хэдзынхэм ахэлэжъагъэмэ, зы депутат ман-датым уасэу илэ хъурэр хэдзэкIо мини 10. Ащ ыуж политическэ партиэ пэпчъагъэголосэу ыхьыгъэм тегъэпсыкIыгъэу гошынхэр зэ-хэтэщэх. Ащ тетэу хэдзынхэмкIэ Гупчэ комиссием мандатхэр по-литическэ партиехэм атыригошэн зылъэкIыштхэр зэкIэ хэдзакIохэу хэдзынхэм ахэлэжъагъэхэм яго-лосхэм япроценти 5-м къыщы-мыкIэу политическэ партиэ пстэуми захьыкIэ ары нылэп. Нэ-мыкI шIыкIэм тегъэпсыкIыгъэу хэдзакIохэм яголосхэр гошыгъэ-хэ зыхьукIэ, мандатхэр полити-ческэ партиехэм ежъ-ежырэу агощых. Мы Юфым ащ нахьы-бэ къесIолIэнэу ищыкIагъэп къэлтхьыштым хуэкъоныгъэ горэ хэмыхъухьаным пае. Арышъ, хэдзакIохэр нахьыбэу хэдзынхэм ахэгъэлэжъэгъэнхэм политическэ партиехэмкIэ мэхъанэшхо иI. Ори къэошIэжьи ыкIи къэлтхьы-гъагъ УФ-м и Къэралыгъо Думэ ихэдзынхэр зыщIэхэ лъэхьаным хэдзэкIо мин 250-м нахь макIэ хэдзынхэм захэлажъэкIэ депутат мандат имылэу Адыгеир къэнэн ыльэкIыштэу зэрэтIоштыгъэр. ТинасыпкIэ а лъэхьаным хэдзэ-кIо мин 270-рэ хэдзынхэм ахэлэ-жъэгъагъ. Мызэгъоугуми полити-ческэ партиехэмкIэ джащ фэдэу щыт. Арышъ, ахэм загъэчанын, хэдзакIохэм дэгъоу Юф адашIэн фаеу хъушт Адыгеим и Парла-мент чIыплэ щырылэнэу фаехэмэ.

— ИкIэухым сыда къы-хэбгъэхьожьи шIоигъор?

— Парламент хэдзынхэм якуупIэ тиуцонкIэ джыри охътэ бэклае шыл. Арышъ, джырэ ти-зэлукIэгъу пэшIорыгъэщ фэдэу тлътэми хъушт. Хэдзынхэр зыщылэщтхэ пIалъэр нахь къы-зыблагъэкIэ, хэдзакIохэм алъыд-гъэлэсын икIун къэбархэр къэ-тэджыштых ыкIи нахь игъэкIо-тыгъэу ахэм татэгущылэн фаеу хъунэу сепллы.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

— Юр, тызэрэщыгъуазэу, Адыгеим и Къэралыгъо Со-вет — Хасэм идепутат-хэу Парламентым къыкIэ-лъыкIошт изэлугъэкIэгъу хэтыштхэр зыхадзыштхэ пIалъэр къэсынклэ зы илътэс къэнагъ. Урысые Федера-цием и Президент Урысыем иполитическэ системэ зэ-хьокIыныгъэхэр фэшыгъэн-хэмкIэ кIэщакIо зыфэхьы-гъэ Юфыгъошхоу атегъэпсы-кIыгъэу укъекIолIэн хъумэ, Парламентым идепутат-хэм яхэдзынхэр сыдэуштэу зэхэцэгъэщтхэ? Ар хэдзэкIо пстэуми ашIогъэшIэгъоны-нэу къытшIошIы, сыда пIо-мэ хэдзынхэм яхьылIэгъэ Федеральнэ законным егъэ-нафэ Федерацием ыкIи субъектхэм яхэбзыхъу-хъэ органхэм ахэтыштхэм яхэдзынхэр политическэ партиехэм яспискэхэм ате-гъэпсыкIыгъэн фаеу.

— Дмитрий Медведевым УФ-м и Федеральнэ ЗэлукIэ фи-гъэхьыгъэ Джэпсалъэм къызэрэ-щиIорэмкIэ ыкIи законопроект-эу ащ къахилъхьащтым зэри-гъэнафэрэмкIэ, УФ-м исубъект-хэм яхэбзыхъухъэ органхэм де-путат пчъагъэу ахэтыштыр хэ-бзыхъухъэ органым зэрэфаем тетэу ымыгъэнафэу, хэдзэкIо пчъагъэу субъектым исым те-лътэагъэу гъэпсыгъэн, нэмыкIэу къэпIон хъумэ, нэбгырэ мин 500-м нэсэу хэдзакIохэр зыщы-псэуухэр субъектым и Парла-мент депутатэу хэтыштхэр нэбгырэ 15-м къыщыублагъэу 50-м шIомыкIэу щытын фае. Непэ Адыгеим и Парламент де-путат 54-рэ хэт. Къэралыгъо Со-ветым — Хасэм идепутатхэм яхэдзынхэр къыхьащт 2011-рэ илътэсым ибжыхъэ нэс хэтымы-дзынхэу щытыгъэмэ, хэдзынхэм яхьылIэгъэ республикэ законным зэхьокIыныгъэхэр фэтшIынхэщъ, федеральнэ законным дитшэу дгъэпсыжьи ыкIи ащ тетэу хэ-дзынхэр зэхэтшэнхэ фаеу хъу-

штыгъэ. Ау федеральнэ законом кIуачIэ илэ зыхъуштыр 2011-рэ илътэсым ишышхъэлэу. Арышъ, джырэкIэ зигугъу тшIын тлэкIыштыр УФ-м и Президент и Джэпсалъэ ыгъэнэфэрэ екIолIа-кIэр ары нылэп.

— Сыда адэ джы шIэгъэн фаехэр?

— Джы фытыныгъэу тилэхэм е хэдзынхэм яхьылIэгъэ респу-бликэ законным ыгъэнэфэрэ шап-хъэхэм такыпкъырыкIын хъумэ, тыхэдзынхэм екIолIагъэу ялэщтыр апэрэащIэ дгъэнэфэн фае. КIуачIэ зилэ законным тегъэпсыкIыгъэу ахэр зэхэтшэщтхэ, хъумэ респу-бликэ законным зэхьокIыныгъэхэр фэтшIынхэщъ, федеральнэ гуп-чэм шагъэнэфэгъэ гухэлъым тегъэпсыкIыгъэу тьякIолIэщтхэ? Джырэблагъэ Къэралыгъо Со-ветым — Хасэм и Тхьаматэ Пар-ламентым хэт депутат фракцие-хэм япащэхэм залокIэм, ори ащ ушылагъэщъ зэхэпхыгъэ, джы кIуачIэ зилэ республикэ законным тегъэпсыкIыгъэу Парламентым идепутатхэр хэдзыгъэнхэм къы-дырагъэштагъ, Адыгэ Республи-кэм и Президент и епльыкIэм къыдырегъаштэ. Арышъ, теубы-тагъэ хэлъэу къэсIон слэкIышт кIуачIэ зилэ республикэ законным тегъэпсыкIыгъэу Парламентым къыкIэлъыкIошт изэлугъэкIэгъу хэтышт депутатхэм яхэдзынхэр зэрэзэхэтшэщтхэр.

— Дэгъугъэ ащ ишэпхъэ шхьалэуэр кIэклэу хэдза-кIохэм агу къэбгъэкIыжьи-гъагъэмэ.

— Джы Юф зышIэрэ ти Пар-ламент депутат 54-рэ хэт. Ахэм ащышхэу 27-р зы мандат зилэ койхэм мажоритарнэ шIыкIэм тетэу ыкIи депутат 27-р полити-ческэ партиехэм яспискэхэм атегъэпсыкIыгъэу хадзыгъэх. Джа пчъагъэхэм ыкIи шIыкIэхэм атетэу джыри хэдзынхэр зэхэт-шэщтхы.

— Хэдзынхэм япэгъокIэу Адыгэ Республикэм хэдзын-

ЛЪЭПКЪЫМ ИКІЭН ТЫГУГЪОИЖЬЫН

Гьээтетджэу лъытэныгъэ зыфэсшы-хэрэр, ильэс пчъагъэ хьугъэу фольклор-нэ-этнографическэ экспедициеу институтым зехищэхэрэм сахэлажъэ. Мы аужы-рэ ильэсипшымы ащ фэдэ экспедициехэм сыряпаш. Экспедицием тыкыкыжыы пэпчъ материалэу къэтыугъоигъэхэм, цыф йушэу, цыф гьэшлэгъонэу гушы-лэгъу тызыфэхугъэхэм гьээтэу «Адыгэ макъэмкIэ», радиомкIэ шыуашысэгъэ-гъуазэ. Непи а гухэлъыр сйлэу сыкъэт-хэ, ау ыпэрапшлэу яслэм сшлэигъу непэ жэрыло усэ тымылэжъэу, къэзылэтэни шымылэжъэу, ильэсишгъэ зымыныбжыым зи къылотэжыын ымышлэу зылохэрэм яеплъыкIэ зэрэмытэрэзыр. Адыгэ лъэп-къыр шэлэфэ, ыбзэ егъэлэжъэфэ жэрыло усэхэр шылэщтых. Адыгэр шэлэфэ цыф йушхэр, акылышлэхэр къэхуыштых, бзашлэхэр шылэщтых. Ащ шэч хэлъэп. Ильэсишгъэ бгъэшлэнэу ищыклагъэп акылы Алахьым къыуитыгъэмэ, жэбзэ дахэ къыплуилъхьагъэмэ, гушысэ ин къыпфигъэшшоагъэмэ. «Iорыуат», «жэрыло ус» зыкIалорэр зы жэм дэкIмэ адрэ жэм дахьэзэ, цыфхэм къызэфалотэжызэ къэбархэу, хьугъэ-шлагъэхэу, гушысэхэу, гыбзэу, пшысэу, нэмыкI жэрыло усэу лэшлэгъухэм, ильэс мин пчъагъэхэм къазэпырыкыгъэхэр къытэ-нэсыжыгъэх. Етлани лэшлэгъу пэпчъ, охътэ зэхьокIэу хьурэм пэпчъ ежъхэм яе шыпкытэу къатыхэба Iорыуатэхэр!

Непи шульэгъуныгъэ оредэ, гыбзи, сэмэркъэу оредэ зэхалъхьэх. Къэбар гьэшлэгъонхэри къауатэх, гушылэжъхэри къекIло, дахэу япсалъэ шлагъэфедэх. Адыгэхэм якIэлэцIыкIумэ пшысэ къа-фалугъэ, Iурылупчэхэри, нарт къэбархэри арагъашIэ. Агъэджэгухэ зыхьукIи оред цыкIлэхэу жэкIэ-пакIэ хьугъэхэу, лэшлэгъухэм япшэс къыхэкIыжыгъэхэр къафалох. Етлани хэта адыгэхэм яфольк-лор байдэдэ зэкIэ угъоижыгъэу, тхы-жыгъэу, къыдэкIыгъэу зыуагъэр? Тилъэпкъ ибаныгъэу, иналмэс-налкъутэу, идышгъэ кIэнэу итэкъухьагъэр угъои-жыгъахэу къэзылэгъурэ адыгэм нахь насыпышIо чIым къытехъонэп.

Джы экспедицием къыфэгъэгъэхьышты. ИкIыгъэ (2009-рэ) ильэсым иаужыр мазэ Кошхьэблэ районым тиинститут зехищэгъэ экспедицие шылагъ. Институтым итхьа-матэу Бырсыр Батырбий экспедицие зэ-хасшэмэ зэрэсшлэигъор зесэлом игъоу ыльэгъутъ. Непэ уахътэм къыныгъоу къы-зыхьыгъэхэм хэкIыплэ къафигъотыгъ. «Дэгъу, Нэфсэт, ар тилофшлэн шъхьалэмэ зэу ащыщ, тшIэн тлэкIыштыр зэкIэ тшIэн», — къысылуагъ. Тхьамэтэ гуадзэу Сихьу Иляси экспедициер зэрэлэжъ-щтым илофыгъохэр тфызэшлуиыгъ.

Районэу тызыдэкIуагъэми тилоф къыштыфагъэлсынклагъ. Дахэу къытпэ-гъокIыгъэх. АшIэрэр къогъу къуальхьа-жыгъэп. Тхьэм егъэпсэху.

Экспедициеу Кошхьэблэ районым шылэжъагъэм хэтыгъэх ХьадэгъэлIэ Ай-гъэч, Бжэмыхьу Саньят, Цукьэо Нэфсэт, Къуекъо Асфар, Нэхэе Саидэ, Хьабэхьу Марьянэ, КIыкI Пшымафэ.

Жэрыло усэхэм яугъоин лъэпсэ пытэ зыфашыгъэр ильэс пчъагъэ хьугъэ. ЧIэнагъэу тшыгъэр, тIэкIэкIыгъэр бэ нахь мышIэми, урыгушхонэу, ущыгу-шукIынуу щыт аугъоижыи, адыгэм икон ралъхьажыгъэм, ау Тхьэм, пегъымбарым, мэлаичхэм, псэхэхэм, джэнэтым, джэхьнэмым, джынэхэм, къолбастэхэм япхыгъэ къэбархэр макIэу къаугъоигъэх. Джащ фэд нэкI-нэмазым, къадыр чэщым, лIэныгъэм япхыгъэ шьэлэуатхэр, нэ-жъымхэр, зэчырхэр, къэбар шхэн кIэкI-хэу цыфым ыпкышшол епхыгъэхэр ыкIи нэмыкIхэр.

Ильэс пчъагъэм шъхьэихыгъэу нэкIыр зылыгъын зымылэкIышты-гъэхэр непэ мэщытым макIох, нэкIыр алыгъ, шьэлэуатыр, нэжъымхэр агъэ-жыынчэу къалох. НыбжыкIэу зыгукIэ ди-ныр къэзыштагъэхэри мэщытими макIох, амдзэ штакIи, нэмаз шIыкIи афагъэ-нэлуасэх. Мэулыдхэр ашIых. Ефэндышхоу районым исыгъэхэм ягугъу шукIэ къашIы. Кошхьэблэ районым ис цыфхэр якъуаджэхэм ятарихъ щыгъуазэх. Ягуа-

пэу къалуагъ. Арэгущох цыф гъэсагъэу, Iушэу, хьалэлэу къахэкIыгъэхэм. Куль-турэмрэ искусствэмрэ ателэжыкыгъэгъэ цыфхэр агъэлыапIэх. Джащ фэд народ-нэ медицинэм хэшIыкI фызилэгъэ цыфхэм шIурэ дахэрэкIэ ягугъу ашIы, шъхьащэ афашIы.

Экспедицием илэжыгъэ сигъэрэзагъ. Къэтыугъоижыгъэхэу къэгтхыжыгъэхэм ащышых хьохьухэр, Iурылупчэхэр, шульэгъуныгъэ, кIэлэцIыкIу ыкIи нэмыкI оредхэр, пшысэхэр, гушылэжъхэр, къэ-бар зэмылIэужыгъуабэхэр (нартхэм, лIыхъужьхэм, заохэм афэгъэхыгъэ къэ-бархэр, къуаджэхэм, цыф гьэшлэгъонхэм афэгъэхыгъэ къэбархэр ыкIи нэмыкIхэр).

Диным фэгъгазэмэ нэжъымхэр, шьэ-лэуатхэр, мэулыдхэр, зэчырхэр. Тхьэм, пегъымбарым, мэлаичхэм, джынэхэм, къолбастэхэм афэгъэхыгъэ Iорыуатэхэр, лIэныгъэм, лIэкIэхэм, хьадагъэм афэ-гъэхыгъэ къэбархэр.

Уз зэфэшъхьафхэм адыгэхэр зэрялэз-щтыгъэхэм, лIазэхэм, лIэахэхэм якъэбар-хэри къэгтхыжыгъэх. Ахэм анэмыкIэу къэтыугъоигъэри макIэп.

Экспедицием къытхыгъэ материалхэм ащышхэм нэлуасэ шъуафэсэшIы:

Къэбар шхэн кIэлIхэр (нарэхэр)

КIалэ горэм къышагъэ. Зипхьухэр къылыкIуагъэх нысэм. Ащагъэр Хьат-къомэ ащыщ. Зышагъэхэр Хьатых. Нэлуасэ зызэфэхьухэм шоферым еупчIыгъэх: Хэтмэ уащыщ? — алуишъ, — Сэри джа Хьа-кIэ къыригъажэрэмэ сачыщ, — къариложьыгъ.

В крайнем случае вальс

Къэбэртаер рестораным чIэхьагъ. «Цыппенка табака, бутылка коньяка, му-зыка Даханаго, в крайнем случае — вальс», — арилуагъ.

Налог къэт

«Налог къэт», — алуишъ бзылъфыгъэу шьофым пкIэу итыр рагъэзыгъ. — Лы налог къэт, — алуагъ.

— Сыд лы налог зытелъыр? — къяупчIыгъ.

— А чIыгоу ппкIэрэр ары, — алуагъ.

— Ла илахь, сэ гъашIэ згъэшлагъэ, ау чIыгуым лы къыхэкIэу слъэгъугъэп, — ылуагъ.

МышIухэр

Гъэщым уашъор хаплэмэ шIоп — пыч фэхъу. Чэщым уашъор хаплэмэ, щэм пыч фэмышъуным пае шыгыу дищ щэм хадзэ. Ашрай уиунэ щымышIымэ шIоп — къуашъхьэ шагажъо.

Нэпщэ уц шыI. лIазэхэр шылагъэх нэ-пщэ уц ашIэу. Уцыр гъубджым ашыштыгъ (агъажьотыгъ). «Мазэр уцым хэмы-плэмэ шIоп», — аIоти, шагум рахыти, пальэщтыгъ.

Махъэ цыфым къыхэкIэу мэхъу (ышъ-хьэ, ыбгъэ, ыбгы). Мэхъэ уц ашыштыгъэ. Къадыр чэщэу атхыгъэ мэхъэ тхылыи шIохалъэщтыгъэ. Къадыр чэщэу мыт-хыгъэ мэхъэ тхылыр «шIоп» — ало-щтыгъ.

КIэлэцIыкIлэхэм къафалорэ Iорыуатэмэ ащыщхэр:

1. *ХьакIыба, кIыбыхьуа
Татэ хьуарэ къеукIа,
КIэпэ-кIаишгор уилахьа,
Уилахьышгъы кIаишгом телъа.
Пыр-р-р. Быбыжсыгъэ.*

2. *ХьакIыба, кIыбыхьуа
Татэ хьуакIо дагъэкIа,
ХьокIо кIэпцыр къытфехьа,
Коныжъыем итэлъхьа
АкIи мыкIи чыгы закъо
Арыта.*

3. *Бзыу, бзыу, гуаго
гого нэшъур кIаишгом тес,
Къефэху зэгоутыгъ.
Пыр-р-р. Быбыжсыгъэ.*

Сэмэркъэу

Хьаткъомэ япхьуантэ кьо кIэлэцIу гъэлэ

Кошхьэблэ районым ит адыгэ къуаджэу Еджэркъуае шыпсэуштыгъ лIазэу Енэ-мыкьо Исмахылэ Нэзэжъу ыкъор. Ар зэлэзщтыгъэ узхэм, зы лIазэгу уцы ире-цент ягугъу къэсшымы сшлэигъу.

Исмахылэ ыпхьоу Тыщхъан къызэ-рилотэжыгъэмкIэ, Исмахылэ ильэс 18 ыныбжъэу губгъом лажъэу итэу лIээн фаеу къыралуагъ. АфемыуцуалIэ зэхъум къеуагъэх. Къырагъэуцоллагъ. Исмахылэ КъурIан (чэтап) илагъ. Уцхэр дэгъу тхылы илагъ. Ахэр ары зэрэлэзщтыр къызы-дэкIыштыгъэр. КIэкIэу пIощтмэ, дыухьэ-кIэ ыкIи къэкIырэ уцхэмкIэ зэрылэз-щтыгъэр. Зэмылэзэрэ уз шылагъэп. «Опу-холь» зилэ бзылъфыгъэ (Кошхьаблэ щыщ) ыгъэхужыгъэ. Ар джыри псау. Енэмы-къор шэлэфэ бзылъфыгъэр ыгъэпхьугъ.

Къоджэдэхэми Тыщхъани къызэ-ралуагъэмкIэ, джынэуз зыфалорэ узыми фырикъуштыгъ. Хьульфыгъэ нэбгыри-плIыр фырымьыкыоу зэкIоцIыпхагъэу къа-щагъэр ыгъэхужыкыгъагъ. Джащ фэдэу жьэгъэузыр ыгъэхужыкыштыгъэ. Урыс, адыгэ, ермэл ылоу зэхидзыштыгъэп. Гу-зажъоу къеуалIэрэм лIазэгу фэхъуштыгъ. Сыбыри, Ленингради, Еревани, Москви, нэмыкI чIыпIабэми къарыкIыгъэ сьма-джэхэр къыфакIохэу, «профессор Ена-муков» алозэ къеджэхэу мы лыр щытыгъ.

Гъэшлэгъонэу щытыр, лIазэгу зыфэ-хьухэрэм осэшхо къызэраIимыхы-щтыгъэр, зыпари къалимышхуи зэрэху-щтыгъэр ары. Сыбыр къыкIи ыгъэху-жыгъэ лIым машинэ къыфифыгъ, ащ ыуасэ фэдиз ахьши къыштагъ. Е маши-нэр, е ахьщыр къыритынэу зелом, тIуми язи къыIихыгъэп. Ар къоджэдэхэми къалотагъ. Ыпхьуи къыгъэшпыпкъэжыгъ: «ЕгъашIи уасэ ыгъэуцугъэп. Зыгорэ къалимышхуи щытыгъ слорэп, ау къыра-тырэм щышкIэ хьаблэм тес ныхоым мо-роженхэр, лIэшIу-лIушIухэр, халатхэр афи-щэфыштыгъ. Мы къысатыхэрэр хьарам, — ылуишъ, ныбгъэшъу гъэритIу ышэ-фыгъ. Фыгу дзыо къышщэфыгъ (ежъ ла-жэщтыгъэ. Пхьэшлагъэ. Пилорамэм Iутыгъ). Ныбгъэшъур ыукIыгъ. Iахьэ-Iахьэу ыгощыгъ. Фыгу лым гъусэ фишIызэ, кум итIысхьи урамэу ежъ зы-тесым унагъо пэпчъ афигощыгъ».

Енэмыкьо Исмахылэ кIэлэцIыкIлэхэм ялэзщтыгъэ, фэш къызыхьэхьагъэхэр шIэхэу ыгъэхужыкыштыгъэх. Врачхэм афэмыгъэхужыкырэ кIэлэцIыкIу сьма-джэхэр адыгэ лIазэу Енэмыкьом къыфа-рагъащэщтыгъэх. Исмахылэ ыпхьоу Тыщхъан мырэу къылотэжыгъ: «Сипшъ-шъэжые» ильэситIу нахь ымыныбжъэу сымэджэ хьылыгъ хьугъагъэ. Урыс док-торым къысылуагъ: Енэмыкьом фэхъ, сэ сьамалэп, — ылуи. Сятэ «а Иман зимыI, мы сабыр сыд пае шIэхэу саджэ къэ-мышыгъ», — къысылуагъ. Къелэзагъ ыкIи ыгъэхужыкыгъ.

Енэмыкьо Исмахылэ илIэзэкIагъэм, узэу ыгъэхужыкыштыгъэхэм, цыфэу ыгъэ-хужыкыгъэ пчъагъэм утегушылэн зыхьу-кIэ, охътабэ ищыклагъ. Зы гъээтэ статьякIэ ар къэптхын плъэкIыштыгъ. Сэ сшъхьэкIэ щэч хаслэхьэрэп мы лы гъэшлэгъоным, лIэзэ шлагъом игугъу шIурэ дахэрэкIэ пшын зэрэфаем. ЗыдэкIуагъэм шышIу Тхьэшхом ешI.

Сьмаджэу Исмахылэ ыгъэхужыкы-гъэхэм ащыгушпшэрэп. Цыф жьугъэмэ ащымыгушпшэмэ шлэигъоу, икьэ саугъэт урыс кIалэу ыгъэхужыкыгъэм фытыра-ригъэуцуагъ. Зыфэслорэ кIалэр Курга-нинскэм щыщ. ЖьоныгъуакIэм и 9-м Ис-махылэ къэхьугъ. Исмахылэ щымы-лэжымы мы кIалэр ильэс къэс жьоныгъуа-кIэм и 9-м Еджэркъуае къэкIо. Къэхальтэм макIошъ, къэгъэгъэ Iорам Енэмыкьо Ис-махылэ икьэ тырелъхьэ.

Исмахылэ цыфхэм лIазэгу, гу-жыдэгъэкI афэхъуштыгъэми, ежъ ышъхьэкIэ, иунэгъо кIоцIкIэ уз зилэм

лэпылэгъу фэхъуштыгъэп. Ишъхьэгъусэ ильэс 13-рэ сьмаджэу шылыгъэ. Ип-хьорэлъф шьэгъэжъыем лIазэгу фэ-хьугъ нэмыкI лIакъо шыщыти.

Исмахылэ ыпхьоу Тыщхъан ятэ игъашIэ зэриухырэр къызыгурэлэм еупчIыгъагъ лIээн Iофыр къызыфигъэ-нэштымкIэ, ау зыми къыфигъэнагъэп: «Ар шьоркIэ хьуштыгъ», — къырилуагъ. Арэу щытми жьэгъэузым узэрэлэзщтыр къыриложьыгъ. Непэ зигугъу тшIырэ узымкIэ цыфхэр бэрэ сьмаджэхэ хьугъэ. лIазэгу фамыгъотэу илIыкIырэри макIэп. Арышъ, Тыщхъан фиты сыкыишыгъэу мы уз хьылыгъэр зэрэбгъэхужыкыштыр (Исмахылэ зэригъэхужыкыштыгъэр) къэ-сэтхы.

Уц лIазэгур пшыным ищыклагъэ-хэр:

- ИльэсиплI-тфы ыныбжъэу алое.
- Шьоу.
- Какао.
- Смалец.

Зэрэпшыштыр:

Алоем псы къыкIэофы (литрэныкьо). Ащ тIэкIу къыхэогъэчъышъ, шъхьафэу огъэуцу. Къанэрэр кастрюлэм иокIэ. Ащ шьоу литрэныкьо хэолъхьэ. Смалец ты-къыр хэолъхьэ. МашIом теогъэуцу. Ка-као джэмышхищ алоем псэу хэпхы-гъэмкIэ зэхэогъэкIлэхьэшъ, кастрюлэм хэокIэ. ТакыкипшIэ къэогъажъо. Тео-хыжышъ, огъэуцъылы.

Зэрэбгъэфедэщтыр:

Джэмышхым изэу мафэм щэ ошхы. Зы тхьамафэкIэ, Тыщхъан зэрилуагъэмкIэ, сьмаджэр псау-таоу мэхъужыы.

Ар ащ илоф.

Народнэ медицинэм джыри тIэкIу игугъу къэгтшыи (къанцIычым адыгэхэр зэрэлэзщтыгъэхэр).

Цыфым ыпкышшол къыхэкIэу мэхъу фыжъэу тыкыырхэр (къанцIычхэр). Адыгэхэр а узым елэзщтыгъэх ыкIи агъэ-хужыкыштыгъэ. Зигугъу къэгтшылэ узым урысыбзэкIэ ралорэр бородавк.

КъанцIычым адыгэхэр зэрэлэзщтыгъэу экспедицием къысхыгъэхэр:

а) мылэрысэр тIоу зэгъаупкIы. Зы кIэ-лъэныкьор къанцIычмэ анагъэсышъ, еб-зым чIатIэ. Адрэ кIэлэзныкьор къанцIыч зытетым рагъэшхы. Ебзым хэлъ мылэрысэ ныкьор зышъукIэ къанцIычхэри етэ-къохыжыкы;

б) ятIэм псы хакIэ, зэхэогъэкIлэхьэ. Ащ щыщ IэмычIэм чIиз къыхахы. Къан-цIычхэм ятIэр анагъэсы. ЯтIэр чыгым шафэ. ЯтIэр зыгъукIэ, чыгым къэтэ-къохыжыкы. КъанцIычхэри мэкIодыжыкы;

в) Iуданэр шэу зтеголъхьэ. Зтеогъа-щэ. Блэ зэкъоодзэ. Блэ уепшэ. Къан-цIычым нэогъэсы. Ебзым чIэотIэ. Iуданэр мэшъу. КъанцIычри пкъышшолым текIодыкIыжыкы.

Лэшлэгъу чыжъэхэм къащегъэжъагъэу адыгэхэм джэгъуакIохэр, пшынаохэр, ежъуакIохэр ялагъэх, зышшэ укIожыи умылэкIын цыфхэр Тхьэшхом къари-тыштыгъэх. Ахэм ащыштыгъэх джэгъуакIоу Агъырджанэкъо ТIасэмрэ пшыноэ лIэлэсэу Хьагъэудж Мыхьамэтрэ. Мы лIитIур зэгъусэхэу зыфэдэ къэмышугъэ джэгухэр агъэджэгъуштыгъэх. Къызэрало-тэжырымкIэ, ТIасэмрэ Мыхьамэтрэ бэрэ Ермэлхьаблэ рагъэблагъэщтыгъэх.

Мыхьамэтрэ ТIасэмрэ ухьумакIохэр (телохранительхэр) ялагъэхэу къалотагъ. Ащ узэгупшысэн хэлъ. ЗэрэхьурэмкIэ, мы лIитIум ятворчествэкIэ лэжъэкIо къы-зэрыкIохэр къаухъумэщтыгъэх. Жъалы-магъэ зезыхьэхэрэр, лэжъэкIо тхьама-кIэм ылэшыкыитIу зилэдэ-уадэхэм апэу-цужыштыгъэх.

Мы зыфэдэ къэмышугъэ нэбгыритIум ящылэныгъэ ыкIи ятворчествэ тIэкIу хэсшIыкIыштыгъ, ау нахьыбэ сшIэмэ сшлэигъуагъ. Экспедициеу зэхэтцагъэм сишIэныгъэ къыхыгъэхьагъ.

Гъээтетджэхэр, непэ зигугъу къэсшы-гъэр сэ сшъхьэкIэ къэстхыжыгъэхэм ащышхэр ары. Экспедицием хэтыгъэхэ-ми къаугъоигъэхэр зэрагъэфэжыкы.

ЦУЕКЪО Нэфсэт.
АРИГИ-м фольклорымкIэ иотдел
ипащ.

ТИЛЬЭПКЪЭГЪУХЭР ЗЭХЭХЪЭХ, ЗЭЮКІЭХ

(КъызкІэлыкІорэр гъэтхапэм и 20-м къыдэкІыгъэ номерым ит).

— Кфар-Камэрэ Рихъаниерэ адыгабзэр нахъ къашызтенагъ тильэпкъэгухэр а къуаджэхэм купышхоу зэрашыпсэурэм ихъатыркІэ, — къытиуагъ ГутІэ Чэтибэ. — КъыхэкІыгъ уахътэ Амман кавказ лъэпкъхэр мыщ хъаблэшхохэу щыпсэуэхэу, иорданцэхэмрэ палестинцэхэмрэ адыгабзэкІэ шыгушылэхэу, джы ащ фэдэжэп...

Нахъыжъ гъэшІуагъэхэмрэ хъэкІэ лъапІэхэмрэ апэрэ сатырым итетІысхъапІэхэр афэгъзагъэх, сценэм нахъ пэблагъэх. НэгүшІох, чэф макъэр къахэлукы, къэшъокІо ансамблэу «Нэфыр» къызыкІокІэ злътэпкъэгухэр зэфегъэсых, зерегъэлъэгъух. Мары шІэныгъэлэжъэу Мамсыр Мухъэмэд инэлуасэхэм адэгүшылэ, ащ хэти рилон ыгъотышт, шІэныгъэхэу иІ, лъэпкъым итарихъ энциклопедие ащ ытхыгъ, шІэхэу арапыбзэкІэ къыдэкІышт. США-м къыкІыгъэ хъакІэхэри залым исых — зэ-лъашІэрэ общественнэ ІофышІэшхоу Хъавжъэкъо Мажьдэ, Калифорнием и Адыгэ Хасэ итхъаматэу Чичек Чик, иордан дзем игенералэу Хэкужъ Хъарейтдин, Иорданием мелиорациемкІэ иминистрэцгыгъэу, джы правительствэм идепартамент илэшъхэтэгъу Духхан Умар Абдала, Хашимит Пачъыхъагъум культурэмкІэ иатташеу США-м шыІэгъэ Хъашим Лъэусгэн, гъомылапхъэхэмкІэ хэгъэгум иминистрагъэу, джы сенаторэу Мунир Собар (Шъобрыкы), джащ фэдэу Молэ Исхъакъи, Адыгэ Хасэ Гүпчэм иІофышІэ чанхэри олътэгъух, «Нэфым» иконцерт еплъынхэу къэкІуагъэх гъунэггъу къэралыгъохэу Сирием, Түркуем, Израиль къарыкІыгъэ тильэпкъэгухэр. Тибысымэу Нашэ Мухъэмэди игүшылэ епцыжъыгъэп, ишъхъэгъусэрэ ыпхъухэмрэ игъусэхэу концертым къеблэгъагъ.

ІэшІэх дэдэп моц фэдиз хъэкІэ лъапІэхэм апашъхъэ укыыщышъоныр, ау, тхъаегъэпсэху тиартист ныбжыкІэхэр, тыкбагъурукІыгъыгъэп. Иныху Инверыуэ СтІашъу Сафятрэ дргъу дэдэу коллективыр концертным фагъэхъазыргъэти, еплъыгъэхэм лъэшэу агу рихыгъ, гушІуагъо хагъотагъ. Ижырэ адыгэ ордэхэр дахэу усэхэм къаджагъэх. Кушъэкъо Симэ иорэдхэр тильэпкъэгухэм гүнэс ащыхъуагъэх, ащи бэрэ Іэгү фытеуагъэх.

— «Нэфым» иартистхэм яІэ-пэІэсэныгъэ тицыфхэм лъэшэу агу рихыгъ, Иорданием щыпсэурэ адыгэхэм лъэпкъ культурэм лъэшэу зызэрэфакъудырэм, ар лъэшэу зэрякІасэм ишыхъатыгъ тІысылэ нэкІ гори залым зэри-мыІэжыгъэр, нэбгырэ шъибл фэдиз концертным еплъыгъ, — ыгъэшІагъоу къыІуагъ докторэу Шамил.

— Тикультура, тыбзэ, тишэн-хабзэхэр лъэшэу дахэх, узыІэпащэ, гур къыдащэе, — къыкІи-гъэтхыгъ Нашэ Мухъэмэд. — Тятэжъхэм къытфагъэнэгъэ духовнэ, тарихъ кІэныжъыр ин дэд, тэркІэ осэшхо иІ, ащ тырыгушхозэ, тызэрэадыгэм тырышагъу дунаим тІшъхъэ Іэтыгъэу тытетын фэе тыдэ тыщэпсэуми. «Нэфым» тыгу лъэшэу хигъэхъуагъ, гушІогъошхом тІэпкъ-лъэпкъхэр нахъ чан ышІыгъэу дгъэзжыгъышт, Израиль тыкыкІэу тыкызыэрэкІуагъэм лъэшэу тыкІэгүшІужы. Тхъэегъэпсэху тильэпкъэгу дахэхэр!

— Непэ шыуадэжъ тыкызыэрэкІуагъэр тэрыкІи, шъорыкІи Тхъэм мафэ тфешІ, — концертыр къызаухым КІэрмыт Мухъдин зафигъэзагъ залым исыхъэхэм, — нахыбэрэ тызэлъыкІонэу, тызэхъханэу, тызэрэлъэгъунэу, тильэпкъ дахэу къиныбэ зыщэчыгъэм зиужыжыным тыкІэхъопсэу, тызэрэгъотыжынымыкІэ ткіуачІэ къыхъырэр тшІэу тыщыІэнэу сыфай. Ар тинахыжъ Іушхэми, тикІэлэ-гъолэ чанхэми зы мафи зыщамыгъэгъушнэу сялгъэу, псауныгъэ пытэ Тхъэм къышъуе!

Даутэ агу къагъэкІыжыгъ

Дунэе Адыгэ Хасэм изэфэсэу 2003-рэ илътэсым Налшык шыІагъэм Иорданием щыпсэурэ адыгэхэм ацІэкІэ хэлэжъэгъагъ чыгужыым къэгъэгъэжыгъэгъэ Лыбызу Даутэ. Ар цыфышІугъ, лъэпкъыпсэу шытыгъ. Адыгэ къэралыгъо университетым шыригъаджэщтыгъэх. 2005-рэ илътэсым бэрэ зэсымэдэжъэгъэ нэуж Даутэ идунай ыхъожыгъ. ДАХ-м и Исполком Даутэ ычыпІэкІэ ащ иныбджэгъугъэу, икъоджэгъугъэу ЕхъулІэ Хъани хадзыгъ.

Даутэрэ Хъанирэ Амман пэблагъэу шыт чылэу адыгэхэр зыщыпсэурэ Уадысырым здыдэсыгъэх. ИкІыгъэ лІэшІэгъум ия 60-рэ илътэсхэм нэбгыритІур Те-

мыр Кавказым щеджэнхэу къэкІуагъэх: Даутэ — Мыекъуапэ, Хъани — Налшык ащеджагъэх. Еджэныр къызаухым зэныбджэгъухэм Иорданием агъэзжыгъагъ, ау бэрэ ащ исыжыгъэхэп, щыпсэунхэу, Іоф щашІэнэу СССР-м къэкІоужыгъагъэх.

Хъани КъБР-м икълэ шъхъалэ щэпсэу, Налшык иадминистрации иархитектурнэ комитет щэлажъэ, абдзэхэ кІалэм унагъо ышІагъ, сабыйхэр къыфэхъугъэх, джы Хъани тэгъэжъ хъугъэ — ыкыо икІалэ сабий иІ. Хъани къызэрэтиуагъэмкІэ, Уадысырым яни, илахылыхэри щэпсэу, игъорыгъоу ежыыр Иорданием макІо, илахылыхэр, иныбджэгъухэр зерегъэлъэгъу.

ЕхъулІэм адыгабзи, арапыбзи ешІэх, дэгъоуи арэгүшылэ, урысыбзэри зэригъэшІагъэ, илътэпкъ итарихъ гъогу дэгъоу шыгъуаз, икІэлэгъум къышегъэжыагъэу общественнэ Іофхэм апылэ, хэхэс адыгэхэм ячыІэкІэ-псэукІэ, яІофыгъохэм ащыгъуаз, тхылыбэ лъэпкъым фэгъэхыгъэу зэлугъэкІагъ.

ЕхъулІэм лъэшэу ыгу къео адыгэхэм ащыщхэм, анахъэу кІэлэ-гъуалэхэм, лъэпкъыбзэр зэрамышІэрэр, лъэпкъышхохэу зыхэхэм зэрахэкІокІэжыыхэрэр. Хъани зэриІорэмкІэ, адыгэ лъэпкъыр непэ ишыпкъэу зыпылын, зыдэлэжъэн фаер тикІэлэ-гъуалэхэм адыгабзэр ягъэшІэгъэныр ары. Сщыгъушнэжыырэп гушыІэ Іушхэу ащ Зэфэсым къыщІо-гъагъэхэр: «Адыгэр — зятэрэ зянэрэ адыгэу шытхэр арэп, адыгэр — ар зикІэлэцІыкІухэр адыгэхэу шытхэр ары».

Ащ нахышІоу къэпІон плътэ-кІыщтэп...

Шапсыгъэу Мамдыху Нэбас

Народнэ къэшъокІо ансамблэу «Шапсыгъ» зыфиІорэр 2005-рэ илътэсым игъатхэ Москва кІо-гъагъэ. Дунэе фольклор фестивалэу «Тыгъэр зэкІэми къафепсы» зыфиІорэм хэлэжъэнэу Хэхх Руслъан зипэщэ къэшъокІо купыр рагъэблэгъагъэу шытыгъ. Урысыем ишъолъыр зэфэшъхъафхэм, джащ фэдэу гъунэгъу къэралыгъохэм яансамблэхэри Москва къэкІоуагъэх. «Шапсыгъэр» гъогу техъаным зышчыфигъэхъазырыр уахътэм шапсыгъэхэм яобщественнэ парламент итхъаматэу КІакІыху

Мэдждыдэ гүпшысэ гъэшІэгъон ышъхъэ къыхъагъ: «Мэфэ пчъагъэрэ Москва тыкътэтышт, ар дгъэфедэу Москва щыпсэурэ тильэпкъэгухэм концерт къафэт-тымэ дэгъуба?» Мэдждыдэ къыдырагъэштагъ хэсашъхъэм хэтхэми.

Концертыр къызыщатышт чІыпІэми егүпшысагъэх, АР-м ипредставительствэу ренэу Москва шыІэм иунэ хъунэу къыхахыгъ. Джащ тетэу тарихымыкІэ апэрэу ансамблэу «Шапсыгъэм» иконцертэу Москва къышчыгъэм тильэпкъэгу нэбгыришъэ пчъагъэ къэкІолІэгъагъ. Хы ШыуцІэ Іушъом кыкІыгъэ къэшъокІо ныбжыкІэхэм цІыф гъэшІэгъоныбэ яплъыгъ. А концертым, гушыІэм пае, сыщыІу-кІагъ, нэлусэ сыщыфэхъугъ Иорданием идзэ атташеу Урысыем шыІэ бригаднэ генералэу Мамдыху Нэбас. Ар — шапсыгъ. Мамдыхум дысиІэгъэ зэдэгүшыІэгъур гъэгъэтэу «Шапсугия» зыфиІорэм къызгъэхъагъэти, тицыфхэм лъэшэу ашІо-гъэшІэгъоныгъ.

Нэбас къызэрэсфІотагъэмкІэ, ятэгъэ Урыс-Кавказ заом иухыгъом иунагъо игъусэу непэ Мыекъуапэ зыдэщыт чІыпІэм къэкочыжыгъагъ, ащи бэрэ шымыпсэоу Түркуем икІыжыгъагъ, илътэс 40 ащ ыныбжыгъэр. ЫужыІокІэ Иорданиер псэупІэ фэхъугъагъ. Мамдыхур къыгъэшІагъэм дзэ Іофхэм апылэ, апэу дзэ училищыр къыухыгъагъ, икыулыкыукІэ лыкІотагъ, бригаднэ генерал хъугъэ. Илътэсэрыкъорэ хъугъэу Иорданием идзэ атташеу Москва Іоф шешІэ. ШапсыгъабзэкІэ дэгъоу мэгушыІэ, ІэкІыб къэралыгъуабзэхэр ешІэ, гъэсэныгъэшхо, шІэныгъэ куухэр зиІэ цІыфэу тильэпкъэгур зэрэщытым гу лъымытэнэу шытэп ащ такыкъ заулэрэ узыдэгүшыІэкІэ.

— Тильэпкъ искусствэ зыщызгъэгъозэнэу, шапсыгъэхэм ялътэпкъ къашъохэм, яорэдхэм гу ащысфэ сшІоигъоу концертным сыкъэкІуагъ, лъэшэу сыгу рихыгъ адыгэ артист цІыкІухэм якъэшъуакІэ. Иорданиеми къэшъокІо ансамблэхэр шызэхашагъэх, ахэм яшІуагъэкІэ тильэпкъ культурэ шыІ, хэхъоныгъэ ешІы. Шапсыгъэ къэшъокІо цІыкІухэм сэри, сигъусэхэми тафэраз, ахэм яконцерт тэркІэ мэфэ-кІышхо хъугъэ, тыгукІи тпсэкІи зыдгъэпсэфыгъ. Адыгэхэм лІэужэу къыткІахъорэм яплун-лэ-

жыин ифэшъошэ мэхъанэ етты-зэ зэрифэшъуашэу тыпылътымэ кІодыжыщтэп тыбзи, тикульту-рэхуи.

Цыф цІэрыІуабэ адыгэхэм къытхэкІыгъ

Адыгэхэм къахэкІыгъэ цІыф цІэрыІуабэ Иорданием исыгъ, непи щэпсэу. Ахэм зэу ащыщ Шырдум ТІахъсин. Тхыль псау фэпхыкэм хъунэу шыт генералэу Шырдумым. Ащ фэгъэхыгъэу бэ къысфІотагъэр Молэ Исхъакъэр Хъурмэ Хъасанэрэ.

— Шырдум ТІахъсин, — къытиуагъ Хъурмэ Хъасан, — цІыф цІэрыІо дэдагъ (2009-рэ илътэсым ижъоныгъокІэ мазэ идунай ыхъожыгъ), иІоф хэшІыкІышхо фыриІагъ, къэралыгъоми, илътэпкъи афэшъыпкъагъ, адыгэ лъэпкъым къызэрыхэкІыгъэм рыгушхоу, рыпагъэу дунаим тетыгъ, дзэ къулыкыум ІэнэтІэшхохэр щийыгъыгъ, Иорданием идзэ атташеу США-м шыІагъ. Къэрал кІоцІым ищынэгъон-чъагъэкІэ ГъэІорышІапІэм иІэшъхъэтетыгъ.

2004-рэ илътэсым Шырдумыр генерал-полковникыцІэр иІэу отставкам кІуагъэ, ау исэнэхъаткІэ, ишыІэкІэ-псэукІэкІэ опыт ин дэдэу иІэр нэмыкІ ІэнатІэм — Иорданием ипачъыхъэ исоветник пшъэрылэ ыгъэцакІэ зэхъум къышчыфигъэфедагъ.

Пачъыхъэхэм яавтомобильхэр

Музеу зигугъу къэтшІыщтыр Амман дэт, пачъыхъэм идворец пэчыжэп. Ащ учІэмыахъэмэ Амман ущымыІэгъахэу алыгътэ. Пачъыхъэхэм, ахэм яунагъохэм агъэфедэщтыгъэ автомобиль зэмліэужыгъохэм ямузей зэдгъэлъэгъунэу тэри тетыубытагъ. Иорданием имузей автомобиль ыкІи мотоциклэ зэфэшъхъафхэу экспонати 100-м ехъу шызэхъугъоягъ. Ахэр зыфэдэ шымыІэжъ модель гъэшІэгъоных. Техникэу мыщ чІэтхэм ащыщхэм, амыгъэфедэжъхэми, язытэт дэгъу, сыда пІомэ музеим иІофышІэхэм мэзиц тешІэ къэси гъунэгъоу шыт паркым къащырагъэкІухъэ, тхъамафэ тешІэ къэс спецпрофилактикэ Іофтхъабзэхэр арашІылэ, сыхъатым фэдэу машинэхэм ямеханизмэхэм Іоф ашІэ.

НЫБЭ Андзор. Тисобкор.

ПенсиехэмкІэ фондым шъушегъэгъуазэ

Номерэу 256-ФЗ зытет Федеральнэ законэу «Сабый зиІэ унагъохэм къэралыгъо ІэпыІэгъу ятыгъэнымкІэ хэгъэхъожъ шІыкІэм тегъэлсыкІыгъэ Іофыгъохэм яхылапгъ» зыфиІоу 2006-рэ илътэсым тыгъэгъазэм и 12-м аштагъэр гъэцэкІэжыгъэным фэлажэхъэзэ, ПФР-м ичІыпІэ органхэм ны (унэгъо) мылькум телъытэгъэ къэралыгъо сертификатхэр ятыгъэнхэм ехылыІэгъэ ІофшІэныр ыпэкІэ лъагъэкІуатэ. 2010-рэ илътэсым игъэтхапэ и 18-м ехъулІэу зэрэгъэпсыгъагъэм нафэ къызэришІыгъэмкІэ, ны (унэгъо) мылькум ехылыІэгъэ сертификат къаІыхыгъэным пае Адыгеим щыпсэуэхэрэм за-явление 8156-рэ къатыгъ ыкІи сертифи-

Демографиейр гъэпытэгъэным хэлажъэхэзэ

кат зэратыгъэхэм япчъагъэ 7988-м нэсыгъ. Ащ нафэ къешІы унагъохэм сабыеу къарыхъухъэрэм ипчъагъэ зэрэхъорэр ыкІи ащ дыкІыгъоу Адыгеим демографие Іофыгъор шыгъэпытэгъэным ны-тыхэр зэрэхэлажэхэрэр.

Джащ фэдэу 2009-рэ илътэсым ишылэ мазэ и 1-м къышыублагъэу 2010-рэ илътэсым итыгъэгъазэ и 31-м нэсырэ пІалъэм къыкІоцІ квартирэ къэщэфыгъэным е унэ шІыгъэным пае чІыфэхэр къаІызыхъхэрэм, ипотекари зэрадыхэтэу, чІыфэхэр ыкІи ахэм процент тегъахъоу яІэхэр тыжыгъэнхэм ны (унэгъо) мылькур апэлугыгъахъэ зышІоигъохэм заявлениехэр ПФР-м иорганхэм арахылылэх. ЫпшъэкІэ къыщытІогъэ мафэм ехъулІэу

джащ фэдэ заявление 401-рэ къэралыгъо сертификат зиІэхэм алахыгъ ыкІи цІыфхэм яшІоигъоныгъэхэр афагъэцакІэхэзэ, зэкІэмкІи сомэ миллион 96-рэ мин 319,4-рэ чІыфэт организациехэм ясчетхэм ПФР-м аригъэхъагъ. Ны (унэгъо) мылькум ишІуагъэкІэ унэ амалэу яІэхэр Адыгеим щыпсэурэ унэгъо 338-м нахышІу ашІыхъэ алыэкІыгъ.

Мафэ къэс унагъор зыфэныкыоу къафыкыокІырэ Іофыгъохэм апэлугъэхъэгъэным фэшІ ны (унэгъо) мылькум шыцэу сомэ мин 12 зэтыгъокІэ къалахын фитхэу зыгъэпсырэ федеральнэ законом ишапхъэхэр къызыфэзыгъэфедагъэхэм япчъагы хэжъагъ. Ахэм къатыгъэ лІэлу тхылхэм атэгъэлсыкІыгъэу унэгъо

6837-м зэтыгъо сомэ мин 12 зырызэу аратыгъэм зэкІэмкІи сомэ миллион 82-рэ мин 44-рэ ПФР-м пэлугыгъэхъагъ, цІыфхэм банкым счетэу къышчызІуахыгъэхэм ахъщэр афаригъэхъагъ.

2009-рэ илътэсым ибэдзэогъу и 1-м къышыублагъэу къэралыгъо сертификат зиІэхэу ыкІи зисабый ыныбжъ илътэситІурэ мэзихрэ хъугъэхэм ны (унэгъо) мылькур гъэфедэгъэным пае ПФР-м заявлениехэр аихыхъуэ ыублагъ. ДжырэкІэ ащ фэдэ заявление къэзыгыгъэхэр нэбгырэ 15. Ахэм зэкІэмкІи аратын фаем бюджет мылькоу сомэ миллиони 4-рэ мин 749,4-рэ пэлугъащт.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипресс-къулыкыу.

Аджалым къелыжьыгъ

Хэгъэгу зеошхом имашло кызынэмысыгъэ унагъо тикъэралыгъо кыкыинэпщтын. Ащ хъазабэу тигуэкъэкыжьхэм къахэнагъ. Теклюныгъэр кызыдэтхыгъэ мафэр къэсы зыхуэкІэ тидзэкІолІхэм лыхъужыныгъэу зэрахъагъэмрэ кыинэу апэкІэкыгъэмрэ икІэрыкІэу тыгухэр къагъэбырысырыжьых. ГухэкІ нахъ мышІэми, а зео мэхъаджэм къелыжьыгъэхэм япчъагъэ нахъ макІэ мэхуэ зэпыт. Ахэм ягугъу тшыныр тэ, псаухэм, типшъэрыль.

Заор къызежъэм адрэ адыгэ къуаджэхэм афэдэу Хьалъэкъуае дэкІыхи нэгырэ 278-рэ фронтым ащэгъагъ. Ахэм ащыщэу 167-р пым езаохэз фэхыгъэх, 111-м тыркъо зэфэшхъафхэр ателъхэу чылэм къагъэзэжьыгъагъ. Джыдэдэм заом хэлэжъэгъэ ветерану тикъуаджэ дэсыжыр нэгыри 4 ныІэп.

Непэ сыкызытегушылэ сшІоигъор сикъоджэгъоу, Хэгъэгу зеошхом иветераныгъэу Хьодэ Шумаф Индырыс ыкъор ары. Шумафэ янэ-ятэхэмрэ ыш-ышыпхъухэмрэ къызэринэкІыхи, 1938-рэ ильэсым кІэлэ ныбжьыкІэу Дзэ Плыжьым къулыкъу шихынэу ашагъ. Финляндием пэмычыжъэу къулыкъур шихызэ Фин заор къежбагъ. Заом апэу Іухъэгъэ дзэкІолІхэм ахэгъэу зэуагъэ. Хыкъумэу Хасан ыкІи Халхин-Гол ащыкІогъэ заохэм ахэлэжъагъ. Нэужым а чыпІэм къыІуащи, Лужскэ заом, Новгород хэкум ит къалэу Болтово лыгъэ шызэрихъэзэ ащызэуагъ, къалэр шхъафит зышыхыгъэ тидзэхэм ахэтыгъ.

1941-рэ ильэсым къалэу Лугэ

щыкІогъэ заом мэхъанэшхо иІагъ. Пым къалэр зиштэкІэ Ленинград нахъ псынІкІэу еклІэным ищынагъо шыІагъ. Нэмыц техакІохэм къалэр арамывгъэштэным фэшІ зеошхохэр мыщ щыкІуагъэх. Лыыр шагъачъэзэ шызэуагъэх фашистхэм алыгъыгъэ селоу Чернухино дэжъ. Іэшэ дэгъукІэ зэтэгъэпсыхъэгъэгъэ пым псэупІэр пытэу ылыгъыгъ.

Фашистхэр къаохэзэ Шумафэ зыхэтыгъэ батальоным амал имылэу къызэкІэкІон фаеу хъугъэ. Пым зыкырамыгъашІэу фэшхъаф гъогукІэ селом дэхъанхэу дзэкІолІхэм рахъухъагъ. Мэххэм, орыжъхэм ахэтхэу шъэфэу псэупІэм еклІэинхэу тидзэкІолІхэм рахъухъагъ. Мэзым кызыщыхэкІыштхэм нэмыщхэр къаажэхэу кычІэки, щэр къатырапхъанІэу аублагъ. Зэрапэмыуцужышъуштхэр кыгурыІуи, батальоным икомандир дзэкІолІхэр зэкІэкІонхэу унашъо къафишылъ. А зеошхом дзэкІолІыбэ хэкІодагъ, Шумаф а чыпІэм къыщауІагъ.

Иакъыл шыуагъэу къаукІыгъэхэм ахэлъэу Шумафэ бэрэ щылъыгъ. ЕтІанэ къызынэхъажым уІагъэхэр зэрэтелъхэр ыльэгъугъ. Къэтэджын ымылэкІэу лыпысыр къыпычызэ зэуапІэм къыІупшынуу ригъэжъагъ. ТэкІурэ пшыти, иакъыл шыоштыгъ, зыкызыншІэжыкІэ цохъонэу ригъэжъэжыштыгъ. Джауштгъу чэш реным пшыгъэ. Къалэу Болтово пэблагъэу чылагъом ыгъунэкІэ шытыгъэ унэм епшыІагъ. Нэф къызышъым унэу зэкІолІагъэм ис бзылфыгъэм ичэм Іэхъогъум дифызэ дзэкІолІ уІагъэу щылъым гу лъытагъ. Ащ лыпытэу къэзылэ-

гъугъэ кІэлэегъаджэу Вера Капитоновам къуаджэм дэсыгъэ комсомольцэхэм яунэхэм ащыщ горэм къынигъэсыгъ.

Шумафэ кызыдэфэгъэгъэ селом нэмыщхэр дэсыгъэх. ДзэкІолІ уІагъэр ахэм алэкІэфэгъагъэмэ ыпсэ Іуахыштыгъэ. Ар къыдилыти, чэш зэхъум Верэ гурыт еджапІэм шъэфэу Шумафэ ыщи шигъэбылгыгъ. УІэгъэшхо Шумафэ телъэу лыр кІэкІыштыгъ, ІэпыІэгъу псынІкІэу ебгъэгъотын фэагъэ. Бзылфыгъэм амалэу иІагъэр уІагъэм лъэу кыкІырэр къызэтыригъэуцоныр арыти, хъэдэн къабзэхэмкІэ ар ыпхыгъ, псы рити ригъэшъуагъ, зыригъэтхъахыгъ.

Шумафэ уІэгъэшхохэр тешагъэхэу кычІэкІыгъ: ыблыпкэ зэхэкъутэгъагъ, ыцагъхэр зэпытыгъагъэх, ыкІоуІ илхэр плэгъухэу ыныбэ уІэгъэ ин иІагъ. КІалэр ІэкІэлыхъакъомэ ыІуи Верэ къыштэгъ. Ягъунэгъу къуаджэм дэсыгъэ фельдшерым дэжъ чыи къэбарэу шыІэр филоагъ. Ау зэчъэлІэгъэгъэ бзылфыгъэр нэмыщхэм ащыцынэгъагъэшттын, къэкІон ымыдэу уІагъэм щыпфэшт йодыр, бзыуцыфыр, псыпсыр къыритыгъэх. Ахэр зегъотхэм уІагъэм ришылІэн фаехэр зэкІэ ежъ Верэ ыгъэцкІагъ.

Селом дэсыгъэ нэмыщхэр уни, къакъыри къамыгъанэу коммунистхэм, дзэкІолІхэм, комсомольцэхэм алыхъуштыгъэх. Къуаджэм дэсыгъэ цыфхэм Верэ дзэкІолІ уІагъэ зэригъэбылгырэр ашІэштыгъ, ау зымы ыІотагъэп. Мэфипшым ехуэр урыс бзылфыгъэр Шумафэ къыдекІокыгъ. Пчэдыжъ горэм Шумафэ иІофхэр нахъ къэдэи-гъэх: температурэр къыдэкІоагъ,

ынапІэхэр къыфэмыІэтхэу ерэгъэ дэдэу жыы къышэштыгъ. ОшІэдэмышІэу зыгорэ къеджагъэм фэдэу Шумафэ зыхэлъыгъэ пІэм къышызэшІотІысхъагъ. Иджыбэ иІэбжъи документэу илыгъэгъхэр къырихыгъэх. «Ситхыльхэр сфатыжъ» ыІуи бзылфыгъэм къыфишэи-гъэх. Верэ ыльэгъурэм къыгъэштэгъ. ДзэкІолІым ыпсэ хэкІымэ ышІэштым егушысагъ.

Охътэ дэхэкІае тешагъэу, къуаджэм къэбар гушІуагъо къылыІэсыгъ. ТидзэкІолІхэм нэмыщхэр къуаджэм зэрэдафыхыгъэхэр зэкІэми зэлъашІагъэ. Шумафэ къэзыгъэнэжыгъэ урыс бзылфыгъэр гуІэзэ санчаством чыи, дзэкІолІ уІагъэ селом зэрэдэсыр врачым филоагъ.

«ДзэкІолІ уІэгъабэ тэри тиІ, машинэм зэкІэри тфигъэфэштэгъ», — къыриІуагъ врачым Верэ. «Госпиталым шІэхэу зынэшъумыгъэсыкІэ лІэшт ар, бэ фэкъудыиштэгъ, шъуеплызэ жъугъэлІэшта адэ!» — ынэпсыхэр къехыхэзэ къыІуагъ Вера Капитоновам.

Сыдэу щыти, Верэ врачыр къыригъэзэгъи Шумафэ госпиталым аригъэшагъ.

«Угу къысэмыгъагъ, Шумаф, емыкІу къысфэмышІ госпиталым узэрязгъащэрэм пае. Сызыщыпсэурэр зыщымыгъэгъупшэу писъмэ къысфэтх», — къелгъэІугъ ар Шумафэ. «Псау сыкъанэмэ, къыпфэстхышт», — риІожыгъ дзэкІолІ уІагъэм лІэныгъэм къыІэкІэзыхыжыгъэ бзылфыгъэм.

Шумафэ госпиталым зынагъэсым уІагъэу телыгъэр хылылагъэти, лъэтемытэу операции ашІыгъ. Мэзи 8 врачхэр къела-зэхэу госпиталым чІэлъыгъ.

УІагъэхэр зэхъужыкхэм заом Іуамыгъэхъажэу ядэжъ къагъэ-кІожыгъ. Джауштгъу сикъоджэгъу ветеранэу Хьодэ Шумафэ хъадэгъуитІу къарыкІыжыгъ.

1945-рэ ильэсым заор заурым ыуж къэралыгъо зэхэкъутагъэр икІэрыкІэу къэлІэтыжынын фэагъэ. Заом къызыдихыгъэ тхъамыкІагъохэр, гъаблэр дэбгъэзыжынынхэ фэагъэ. Шумафэ уІэгъэшхохэр зэрэтелъхъэзэ мэкъу-мэщым изыкыгъэІэтыжынын иІахышхо хишІыхъагъ. Колхозэу «Путь Ильичам» ыкІуагъэ къызэрихъэу шылэжъагъ. Иштхъэгъусэу Гошъэураерэ ежыыррэ нэгыри 7 зэдапІугъ, зэдалэжыгъ. Унэгъо дахэхэр яІэхэу ахэр ящыІэныгъэ гъогу рэкІох.

Зы такыкыэ нэмыІэми хъадэгъум шызыухъумэгъэ Вера Капитоновар Хьодэ Шумафэ зышигъэгъупшагъэп. Ащ къыфишІагъэр зыпэпшэчын дунаим тетэгъ. Хьодэ Шумафэ къэзыгъэнэжыгъэ урыс бзылфыгъэм писъмэ фитхыгъагъ. Ау ащ иджэуап бэрэ ежэнэу хъугъагъэ. 1984-рэ ильэсыр ары Верэ иписъмэ Хъуадэхэм къызалэкІэхъагъэр. Унагъом исхэр ащ лъэшэу шыгушІуыкІыгъагъэх. Верэ ядэжъ къэкІуагъэ фэдэу алыгъэгъагъ. Итхэгъагъ ащ унагъо иІэу зэрэпсэурэр, пхъорэльфхэр зэрипІухэрэр. А ильэс дэдэм Шумафэрэ ыкъоу Руслъанрэ Болтово шыагъэх. Нэужым ежъ Верэ ипхъорэльф игъусэу Хьалгъэкъуае къэкІогъагъ. ХьэкІэ лъапІэхэм джэгъушхо афашІи, чылэм шахъэкІэгъагъэх.

Хьодэ Шумафэ шыІэжъэп, дунаир ыхъожыгъ, ау Вера Капитоновар псау, ильэс 86-рэ ыныбжъ. Хъуадэхэм ар яунагъо шыщ шыпкыгъэу алыгътэ, агъашІо, фэтхэх, зышагъэгъу-пшэрэп.

ХЬОДЭ Сэфэр.

Хьалгъэкъуай.

БЭСЛЫНЭЕ КЪЭПЛЪАН ЫНЫБЖЪ ИЛЬЭС 75-рэ ХЪУГЪЭ

Еджэгъэшху, гъэсэкІо Іуш

нэшхо иІэу къэнэжы. Джащ фэдэу чыдагъэмрэ газымрэ яушэтын пылэ цыфхэми яІофшІэн мэхъэнэ ин дэдэ иІ. Ау ктрэ Іогъэн фае а отраслэми шхъэкІэфшхо зыфашІырэ цыф еджэгъэшхохэр зэрэшылажъэхэрэр. Ахэм ащыщ тильэпкъэгъоу, шІэныгъэлэжъ цІэрыІоу, техническэ нау-кэхэмкІэ докторэу, чыдагъэмрэ газымрэ я Урысые къэралыгъо уни-верситетэу И.М. Губкиным ыцІэкІэ щытым ипрофес-сорэу Бэслынэе Къэплъан Сэфэр-бий ыкъор.

Бэслынэе Къэплъан ильэс 75-рэ зэрэхъугъэр бэ-мышІэу хигъэунэ-фыкІыгъ.

Адыгэ Республикэм иІыкІо и ІофшІапІэу УФ-м и Президент дэжъ ренэу Іоф шызышІэрэр Москва тильэпкъэгъоу шыпсэу-хэрэм яземлячествэ зыгъэбжы-шорэ тильэпкъэгъу ищыІэныгъэ

кыыхэхъухыгъэ хъугъэ-шІагъэм-кІэ фэгъушІуагъ, юбиларым гукъэкІыжъ шІухъафтын ратыгъ, джащ фэдэу Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхакІушынэ Ас-лъанрэ Адыгэ Республикэм и Полномочнэ лыкІоу УФ-м и Президент дэжъ шыІэ Хъупсэ-рэкъо Муратрэ яшІуфэс адрес ратыжыгъ.

Бэслынэе Къэплъан юбилей мэфэкІ чыдагъэмрэ газымрэ яуниверситетэу ильэсыбэ хъугъэу ежъ зышылажъэрэм цыхагъэунэфыкІыгъ, ащ иІофшІэгъухэр, иныбджэгъухэр, ежъ зэгорэм ригъэджагъэхэм ащыщхэр шыагъэх. Ахэм ахэтыгъ Адыгэ Республикэм иапшъэрэ еджапІэ изаслуженнэ ІофышІэшхоу, чыдагъэмрэ газымрэ яуниверситетэу И.М. Губкиным ыцІэкІэ щытым физикэ-математическэ ухъазырыны-гъэмкІэ икафедрэ идоцентэу, тичыпІэгъоу Тхъамэфэкъо Са-рыет ТхъихъакІэ ыпхъур. Ащ ипсалэу щыхигъэунэфыкІыгъ кІэлэегъэджэ ныбжьыкІэу зы-щэтым Къэплъан Сэфэрбий ыкъом лъэгэпІэшхом тет про-фессиналэу, куоу гунысэу, бэрэ узэрымыхылІэрэ шэн-зе-кІокІэ шІагъохэр зыхэлэ цы-фэу зыкызызригъэлъэгъога-гъэр. А пстэум яшІуагъэкІэ Къэплъан наукам ильэапІэхэм

анэсын ыльэкІыгъ. Универси-тетым икафедрэу газымрэ газо-конденсатхэрэ якычІэшыпІэ-хэр гъэхъазырыгъэнхэм, ІофшІэнхэр ащызэхэщэгъэным пы-лым иІэшхъэтет научнэ ІофшІэгъэ 200-м ехъу иІ, Къэплъан РАЕН-м и Президиум хэт, чы-дагъэмрэ газымрэ ясекције итхъамат, УФ-м наукамрэ техни-кэмрэкІэ изаслуженнэ ІофышІэшху, лъэпкъхэм я Зэкъош-ныгъэ иорденрэ Щыгъум иор-денрэ къыфагъэшъошагъэх, УФ-м и Правительствэ ишІу-хъафтын къыратыгъ, ахэм анэ-мыкІ тын лъапІэхэри иІэх.

Іоф зишІэрэ ильэс пчъагъэм Бэслынэи Къэплъан наукагъэмкІэ докторхэу нэгырэ 30-м ехъу, кандидатхэу нэгырэ 40 кыгъэхъазырыгъэх, непэ ахэм тикъэралыгъо ичІыдэгъэ-газ комплекс ІэнэтІэшхохэр шаІы-гых, якІэлэегъаджэ иІофшІа-кІэ кІырыплыхъэзэ мэлэжъэх, мепсэух. Чыдагъэмрэ газымрэ яуниверситетэу И.М. Губки-ным ыцІэкІэ щытым имладшэ научнэ ІофышІэу, тичыпІэгъоу Адзынэ Фатимэ научнэ-егъэ-джэн Іофышхоу ышІэрэм, Адыгэ Республикэм игаз отаслэ пае специалистхэр къэгъэхъазыры-гъэнхэм иІахышІу зэрэхиль-хъагъэм апае Адыгэ Республи-кэм и Къэралыгъо Совет —

Хасэм и Щытхъу тхыль фагъэ-шъошагъ.

Къэплъан ригъэджагъэхэм ащыщыбэ юбилей мэфэкІым ягуапэу кекІолІэгъагъэх ящыІэ-ныгъэ гъогу тэрзэу уцунымкІэ зишІогъэшхо къэкІогъэ Бэс-лынэим фэгъушІонхэу, псауны-гъэ пытэ иІэу ильэсыбэрэ джыри гъэхъагъэхэр ышІызэ, иІоф лъы-гъэкІуатэмэ зэрашІоигъор ра-Іонэу.

Бэслынэе Къэплъан Москва изакъоп зышашІэрэр. Углеводо-родхэм я Лъэпкъ институтэу Алжир шыІэм икафедрэ пэщэ-ныгъэ дызэрихъагъ.

Бэслынэе Къэплъан игупсэ къуаджэ, Адыгэ Республикэр шыгъупшэхэрэп, джащ фэдэу Адыгэ Республикэри ишъэо гъэ-сэгъэшхо рэгъушхо, ащ ишыхъат Адыгэ Республикэм наукагъэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэшхоу зэрэщытыр, тиреспубликэ ичІыопс баиныгъэхэм язэгъэшІэнкІэ ІофшІагъэу иІэхэм осэшхо афашІы. Адыгеим иеджапІэхэр къэзыу-хыгъэхэм ащыщхэр ригъэджа-гъэх, ыгъэсагъэх, специалист дэгъухэу ыпІугъэх. Джы ахэм якІэлэегъаджэ лъэшэу фэразэ-хэу ащ къаригъэлъэгъугъэ гъо-гум рэкІох.

Адыгэ Республикэм иІыкІо и ІофшІапІэу УФ-м и Президент дэжъ шыІэм ипресс-къулыкъу.

Культурэм илофышлэхэм язэхыхэ кыратхыкыгъ

ЛЪЭХЪАНЫМ ДИШТЭРЭМ УЕГЪЭГУШХО

Культурэм илофышлэхэм я Мафэ хагъэунэфыкыгъ, 2009-рә ильэсым зэрэлэжьагъэхэм, лъэхъаным диштэу пшгъэрлыгъу зыфащлэхэрэм афэгъэхьыгъэ зэхыхэ тыгъуасэ Парламентыр зычлэт унэм щыкыуагъ. Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэ игуадзэу Алексей Петрусенкэр ти Президентэу Тхьаклуцынэ Аслъанрэ Правительствэмрэ ацлэкъа культурэмрэ искусствэмрэ ялофышлэхэм мэфэклым пае кыафэгъушлуагъ.

АР-м культурэмкIэ и Министерствэ иколлегие игъэкIотыгъэ зэхасыгъоу илагъэм Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чмышьо Гъазый доклад кычышлэгъ.

— КультурэмкIэ министерствэм 2009-рә ильэсым пшгъэрлыгъу шхъалэу илагъэм ащыщ Хэгъэгу ззошхом Теклоныгъэр кызыщыдахыгъэр ильэс 65-рә зэрэхурэм фэгъэхьыгъэ Иофыгъохэр щылэныгъэм зэрэщыпхырыгъыгъэхэр, — кычышлуагъ зэхыхэм Чмышьо Гъазый. — Ащ даклоу, 2009 — 2011-рә ильэсхэм Адыгэ Республикэм культурэмрэ искусствэмрэкIэ хэхъоныгъэхэр егъэшлэгъэхэм тыпыл. Иофыгъо кызырэкIоу ар зэрэщымытыр кыдэтлэгъэтэз, лэжьапкIэр зэраттыгът шылкIэм зэхъоклыныгъэхэр фэтшлэгъыгъ. КадрэхэмкIэ Иофшлэлэхэр дгъэпыгъэтхыгъ, культурэмрэ искусствэмрэ ялофышлэхэм яфэлэ-фашлэхэр нахъышлуоу дгъэцкIэгъыгъ.

Алексей Петрусенкэр Чмышьо Гъазыйрэ хагъэунэфыкыгъэ лъэныкъомэ ащыщ сомэ миллион 43-рә республикэ бюджетым кыхахы, культурэмрэ искусствэмрэ ащылажьэрэмэ унэхэр зэраратыгъэхэр. Рагъэжыгъэ Иофыр лъагъэкIотэн ямурад. Бюджет ахыгъу культурэмрэ искусствэмрэ апэлуагъахэр сомэ миллион 543-м къехъу. 2008-рә ильэсым ар ебгъапшэмэ, процент 14,7-кIэ нахъыб.

Зэхыхэхэр, фестивалхэр...

КультурэмкIэ министрствэр Иофтхъэбзэ инху 20-м къехъумэ кIэщакIо афэхъугъ, ахэлэжьагъ. Библиотекахэм ялофышлэхэм язэлулэхэр гъэшлэгъоныгъэх. Лъэпкъ шэн-хабзэмэ афэгъэхьыгъэ фестивалым пIуныгъэ мэхъану илэм хэхъо. Адыгэ-абхаз театрэхэм я Дунэе фестивал ятIонэрэу Мыекыуапэ щыкыуагъ. Тыркуем кыкыгъэ театрэр ащ зэрэхэлэжьагъэр Иофыгъо дэгъукIэ зэхэщакIомэ афэтэлэгъу.

«Теклоныгъэм и Салют» зыфиорэ я II-рә шьолгыр фестивалэу Ростов-на-Дону щыкыуагъэри цыфхэм шукIэ агу кэкIыжы. «Биеннале-2009»-рә зыфиорэ зэнэкьокъоу сурэтышлэхэм ялагъэр Краснодар щыкыуагъ. Адыгэ Республикэм исурэтышлэхэр апэрэу ащ хэлэжьахы, щытхъуцлэхэр кычыдахыгъэх. Республикэ фестивалэу композитор цлэрылоу Нэхэе Аслъан ильэс 65-рә зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэри хэлэжьагъэхэм ашлогъэшлэгъоныгъ.

ЗлъашIэрэ композиторэу Тхьабысым Умарэ фэгъэхьыгъэ я II-рә шьолгыр фестивалым «Тыгъэм ордэ фэсэлэ» фаусыгъ. Тиансамблэху «Налмэсымрэ» «Ислъамыемрэ» зэгъусэху Москва концерт кызырэщатыгъэри зэхэщакIохэм шлукIэ афалэгъу.

Дунаим щашIэрэ ансамблэху «Налмэсымрэ» «Ислъамыемрэ», республикэм итеатрэхэм, АР-м

и Къэралыгъо филармоние, нэмыкIхэм ялофшлагъэ Чмышьо Гъазый кытегушылагъ. Тикомпозитор, ордэдыло цлэрылохэм афэгъэхьыгъэ пчыхъэхэ-

хэхэр лъэхъаным диштэу зэрэхэщэгъэхэр дэгъу. АР-м лъэпкъ культурэмкIэ и Гупчэ, музейхэм, сурэтышлэхэм, искусствэхэмкIэ еджаплэхэм, сурэттехэм, композиторхэм я Союз, нэмыкIхэм яхыллэгъэ Иофыгъохэр зэхыхэм кыщалэгъыгъэх.

Зэхъоклыныгъэхэмрэ гумэкIыгъохэмрэ

АР-м и Президентэу Тхьаклуцынэ Аслъан Иофым зэрэхэлэжьагъэм ишлуагъэкIэ 2009-рә ильэсым филармонием имылькы базэ хэпшылкIэу нахъ пыгъэ хъугъэ. «Русская удалым», симфоническэ оркестрэм, музейхэм язэхъоклыныгъэшлэхэри тэлэгъу. Ау щыкIагъэу щылэри макIэп. Культурэм иунэмэ япроцент 44,9-рэм гъэцкIэгъын Иофыгъо инхэр ящыкIагъэх. Аварийнэ чыплэм ит клубхэри 10-м ехъу. ИскусствэхэмкIэ еджаплэхэм унэхэр афыхъуэхэр, библиотекэхэм ащыщхэм язытет уигъэразэрэп. Библиотека 29-рә, клуби 7, музейи 2 щыкIэгъабэ зыфэхурэмэ ащыщых.

Кадрэхэм ягъэхъахырын анахъу тызыгъэгумэкIырымэ ахэтэлэгът. «Нысхъапэхэм ятеатр», камернэ музыкальнэ теат-

рэу Хъанэху Адамэ ыцIэ зыхы-рэм ящыкIэгъэ кадрэхэр агъоты-хэрэп. «Нысхъапэхэм ятеатр» адыгабзэкIэ кыгушылэнэу тежэ. ИскусствэхэмкIэ АР-м иколледж кызыуухырэ студентхэм камернэ музыкальнэ театрэм шлэхылоу зыкышызлуахы, адыгабзэкIэ кыашIырэ спектаклэхэм бэрэ ахэлэжьэху ташэгъуы.

АР-м лъэпкъ культурэмкIэ и Гупчэ Иофшлэлэу унэу илэр фикбурэп, республикэм и Лъэпкъ библиотеки ащ фэдэ гумэкIыгъохэр илэх. Технологикахэр агъэфедэхэз, библиотекэхэм ялофшлэн лъэхъаным диштэу зэрэхэщэн фаери тизэфэхы-

сыжхэм кыахэтэгъыгъы, къэралыгъо филармонием, «Налмэсым», «Ислъамыем» музыкальнэ Иэмэ-псымэхэр афыхъуэхэрэп, зэрэхэщыгъэх ахыщэри кыгъо-тыгъошлу афэхъунэу тлэгъытэрэп.

2009-рә ильэсым Адыгеим культурэмкIэ илофышлэ 20-мэ щытхъуцлэхэр кыафаусыгъэх. Медалэу «Адыгеим и Щытхъу-зехъ» зыфиорэр нэгъырищмэ кыафагъэшшошагъ. Ар тызыгъэгъушхорэмэ ащыщ, ау кадрэхэм ягъэхъахырынкIэ гумэкIыгъоу тилэхэм кыакIимычын ылгъэ-

кIышт. КультурэмкIэ ыкIи искусствэхэмкIэ Краснодар дэт университетым зэзэгъыныгъэ министерствэм дишлэгъ, ау еджэнэу члэхъагъэр мэкIало.

АР-м и Лъэпкъ театрэ Иоф щызышлэгът артистхэр Мыекыуапэ щырагъэджагъэх, ау ащ фэдэ шылкIэм тетэу егъэджэныр зэхэщэнэу фытыныгъэ кыраты-рэп. Москва, Санкт-Петербург, Екатеринбург режиссерхэр ащагъэхъахырын алгъэкIышт. Еджаплэмэ якъутамэхэр Мыекыуапэ е нэмыкI кыалэ кышызылуахынуу фытыныгъэ кыратырэп.

Композиторэу Нэхэе Аслъан зэхыхэм кычышлуагъ шыкIэ-пщынэм, нэмыкI адыгэ музыкальнэ Иэмэ-псымэхэмкIэ кызыгъэлоштхэ лъэпкъ кадрэхэр ансамблэу «Ислъамыем» зэрэфимыкыухэрэп, сэнаушыгъэ зыхэлэ ныбжьыкIэхуу искусствэхэмкIэ кIэлэщылкIу еджаплэхэр кызыуухыхэрэп юридическэ факультетхэм, экономикэм епхыгъэ еджаплэхэм ачлэхъэх. «Ислъамыем» поселкэу Яблоновскэм концерт кычытиты шлоигъу шхъае, культурэм и Унэу пчыхъэхэхэр зыщыкIо-щтым сомэ мин 25-рә арендэм пае ритын фауе кыралэ. Арэу-щтэу кыппэгъокIыхэ зыхъукIэ, культурэм хэхъоныгъэ ышлын ылгъэкIыштэгъ.

Республикэ филармонием идиректор шхъалэу Хъот Заур наркоманием культурэм илофышлэхэр пэшлуекIонхэм, лъэпкъ шлэжым зыкыгъэлэгъыгъэным кытегушылагъ. КъэкIошт ильэсым культурэм Иоф щызышлэ-

хэрэм япчъагъэ нахъ макIэ ашлынэу кыало, лэжьапкIэу аратыщтыри кыелыхынымкIэ шынагъо зэрэщылэр, нэмыкIхэри игупшысэ кышыгыгъэхыгъэх.

АР-м лъэпкъ культурэмкIэ и Гупчэ идиректорэу Къулэ Амэрбий фестивалхэр башэрэ зэхэщэху зылорэмэ адыригъэ-штагъэп, ау концертмэ яхыла-гъэу ащ кылуагъэмкIи уенэкьокъун фауе тэлэгът. Зэхыхэм АР-м исурэтышлэмэ я Союз итхъаматэу Хъуажэ Рэмэзан, тхэкIо цлэрылоу Мэщбэшлэ Исхъакъ, АР-м и Лъэпкъ театрэ идиректорэу Зыхъэ Мэлайчэт, нэмыкIхэри кышыгыушылагъэх.

Культурэмрэ искусствэмрэ ялофышлэхэм мэфэклым пае министрэу Чмышьо Гъазый афэгъушлуагъ, шлухъафгынхэр аритыжыгъэх.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтхэр зэхыхэм кычы-тырахыгъэх.

